

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

22e jaargang nr. 2

15 maart 1993

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- Gent in de beginjaren van de Universiteit	54
- Inventaire Archéologique: Het Huis der Wijnschroeders	75
- Turnclub GANDA - HOU ENDE TROU	76
- Xaveer De Cock	92
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)	97
- Oplossing Puzzel 1992	101
- Gensche Woorde en Uitdrukkinge. Deel X	106
- Bibliografie	109
- Vraag en Antwoord	111
- Lezers schrijven ons	113
- Gênsche Prâot	114
- Plan Goethals	116

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

GENT IN DE BEGINJAREN VAN DE UNIVERSITEIT

Verleden jaar vierde de Universiteit haar 175-jarig bestaan. Wij vermoeden dat slechts weinigen zich een juist beeld kunnen vormen van hoe het leven aan de Universiteit er uitzag toen ze slechts enkele honderden studenten telde (tegen meer dan 10.000 nu). Degene die het wel wist, omdat hij het allemaal meegemaakt heeft, was Georges Bergmann (1805-1893). U weet wel, de vader van Tony. Hij studeerde hier Rechten van 1823 tot 1828.

Toen hij reeds een 80-jarige was had hij het gelukkig idee zijn herinneringen aan het papier toe te vertrouwen.

Hij kwam een laatste maal naar Gent in 1892 bij de viering van het 75-jarig bestaan van onze Universiteit. Ook al weer meer dan een eeuw geleden. Deze 87-jarige "Deken der Hoogeschool" werd toen uitbundig verwelkomd en toegejuicht door professoren, studenten en oud-studenten.

Wij denken dat vele van onze lezers met belangstelling een fragment zullen lezen uit de "Gedenkschriften" van Vader Bergmann.

In de maand October van het jaar 1823 vertrok ik naar de Hoogeschool van Gent. Ik was genoegzaam in het Latijn gevorderd om aan het studieprogramma der Hoogeschool te kunnen voldoen. Men moet weten dat in dien tijd aan de Hoogeschool alles in het Latijn gebeurde; de lessen werden in het Latijn gegeven, de examens moesten in het Latijn afgelegd worden, en wanneer de professoren openbare redevoeringen hielden spraken zij Latijn.

Vooraleer tot de studie van het vak waartoe men zich voorbereidde aangenomen te worden, moest men een propaedeutisch examen of een examen in de filosofie afleggen.

Ons eerste werk was dus met de professoren der filosofie wier lessen wij gedurende een jaar moesten bijwonen, kennis te maken.

Die heeren ontvingen ons zeer vriendelijk en, tegen betaling van dertig Nederlandsche guldens voor elken cursus, schreven zij ons als leerlingen bij de faculteit der letteren in, en wij waren *cives academici*.

Ons tweede werk was een kwartier te gaan zoeken.

Ik vond er dadelijk een bij Monsieur Boddaert, winkelier in zaden en koopman in mostaard in de Veldstraat, bij wien nog vier andere studenten inwoonden. Maar het was niet alleen inwoon dien wij bij Monsieur Boddaert vonden; wij waren bij hem ook in den vollen kost.

Monsieur Boddaert had een mostaardhandmolen en gewoonlijk gingen wij 's namiddags den werkman in het malen van den mostaard behulpzaam zijn; evenals hij draaiden wij dan den molen. Dit was, verzekerde men ons, een geraadzaam middel voor de spijsvertering; maar met of zonder mostaardmolen verteerden wij de spijsen zeer goed; wij aten altijd als wolven en de magerste van ons allen at nog het meest, ofschoon hij nooit eene hand aan den mostaardmolen stak.

De professoren van de Faculteit der wijsbegeerte waren:

1° Professor Mahne, een Hollander, die den cursus der Romeinsche oudheden gaf. Hij droeg zijn lessen zeer klaar en methodisch voor en was in Holland als een *monstrum eruditionis* bekend.

2° Professor Raoul, een Franschman, was met de lessen der algemeene geschiedenis gelast. Hij bepaalde er zich bij de Latijnsche vertaling te geven van uittreksels uit een Fransch chronologisch werk. Zijn onderwijs was zeer gebrekkig en Raoul was de eerste om zulks te bekennen.

"Ik ben geen geschiedschrijver", zeide hij soms vertrouwelijk, "ik ben een Fransch literator".

En dat was hij ook in den volsten zin van het woord.

Bij de winteravonden opende hij kosteloos eenen leergang van Fransche letterkunde: hij bestudeerde alsdan eenige Fransche klassieken en wist dit zeer aantrekkelijk te maken. Soms ontving hij van jonge dichters naamloze stukken van hun maaksel, die de professor in de lessen voorlas, critiseerde, goedkeurde of afkeurde.

Zijn leergang over de Fransche letterkunde werd uit liefhebberij door de studenten uit alle vakken druk bezocht, ten verschille zijner lessen over de geschiedenis, waarin men slechts toehoorders tegen dank ontmoette.

3° Professor Rassmann, een Duitscher, was gelast met het onderwijs der logica. Het schijnt dat zijn lessen diep doordacht en doorgeleerd waren. Ik kan er mij niet bijzonder over uiten: evenals de meeste studenten van het eerste jaar, woonde ik de lessen bij, zonder mij veel moeite te geven om dezelve te verstaan.

De professoren Mahne, Raoul en Rassmann bepaalden er zich bij hunne lessen in het Latijn te dicteren, zonder er vele uitleggingen bij te voegen.

Wij hadden dan nog eenen vierden professor, de heer Garnier, die met de lessen over de hoogere mathesis gelast was. Hij was een Franschman en droeg zijne lessen in het Fransch voor. Deze werden slechts regelmatig bijgewoond door drie of vier studenten die zich tot de wetenschappelijke vakken voorbereidden. De andere studenten vergenoegden zich met twee- of driemaal in de maand naar de lessen van professor Garnier om te zien, maar dan droegen zij zorg op de eerste banken te gaan zitten om van den professor opgemerkt te worden. Overigens bekommerde hij er zich weinig over. Op den klokslag van het uur dat voor het beginnen zijner les was vastgesteld opende hij zijnen leergang zonder te zien of er toehoorders in de zaal tegenwoordig waren; na het verloopen van het uur sloeg hij zijne boeken toe en vertrok.

Ondanks zijn berenmanieren was Garnier de beste man van de wereld; op het einde van het schooljaar leverde hij aan elken student zonder onderscheid een *testimonium* af, bevestigende dat deze behoorlijk de lessen had bijgewoond.

Het eerste jaar in de philosophie waren de studenten over het algemeen niet gewoon hunne studiën ernstig op te vatten. Zij woonden de lessen bij, maar

hierbij bleef het. Elke student leefde naar goeddunken; de meesten gaven zich over aan gemakkelijkheden van allen aard; vele krenkten hunne gezondheid en vernietigden hunne toekomst, maar ook waren er velen die zich met letterkunde of wetenschappelijke vraagstukken bezig hielden. Ik had het geluk in eene groep van laatstgemelden te vallen en met het dagelijksch redeneeren en het behandelen in onze gesprekken van allerhande ernstige onderwerpen (op onze manier, wel te verstaan) scherpten wij onze geest en bereidden wij ons voor tot de ernstige studiën waaraan wij ons gingen wijden.

Studentengezelschappen bestonden er in mijnen tijd niet aan de Gentsche Hoogeschool, zodat elke student zijn eigen *mode vivendi* volgde. Eenigen bleven 's avonds thuis, andere gingen in de eene of andere herberg van hunne keus den avond doorbrengen.

Een estaminet behield nochtans, als ik aan de Hoogeschool kwam, eene buitengewone vogue bij de studenten. De herberg was gelegen in een eng straatje, de Bennesteeg, niet ver van de *Aula academica*, en droeg als uithangbord *In het Leestje*; de studenten noemden haar "La Forme". Drie frissche jonge deernen, de dochters van den huisbaas, deden er de dienst. Of zij tusschen de studenten geene bijzondere *ami de coeur* bezaten, weet ik niet; maar wat ik weet, is dat zij voor alle studenten even gediensig en vriendelijk waren; dit had natuurlijk veel bijgedragen tot de groote vermaardheid van *La Forme*.

's Avonds was de estaminet propvol; men had er dikwijls moeite om er een plaatsje te vinden.

Eenige der voornaamste bezoekers van *La Forme* kregen eens in hun hoofd een studentengezelschap in de bovenzaal van den estaminet op te richten. Het gezelschap kwam wezenlijk tot stand, maar kwijnde welhaast en stierf het jaar zijner geboorte. Sindsdien heb ik van geen ander studentengezelschap meer hooren spreken in mijnen tijd.

De inwoners van Gent noemden de studenten *Messieurs les élèves de l'université*; in de Hoogeschool droegen wij den naam van *cives academici*; de professoren, wanneer zij tot de studenten spraken, noemden hen *onatissimi*; zij zelven droegen den titel van *clarissimi*. De benaming van *cives academici* brengt mij eene gemakkelijke bijzonderheid te binnen.

Een jonge behendige Figaro stelde aan elken student die bij de Hoogeschool aanlandde een Latijns kaartje ter hand van den volgenden inhoud:

Henricus Le Foie, capillorum concinnator, inter cives academicos optime notus h.h.s.c. (habet honorem se commendandi).

Le Foie dacht waarschijnlijk dat bij al die Latijnse professors er ook een Latijnse haarkapper te huis behoorde.

Onnoodig te zeggen dat onze *Capillorum*, zoals wij hem bij verkorting noemden, een kolossalen bijval bekwam en dat de meeste *cives academici* hem hunne kalandizie schonken.

Hij deed overigens geene oneeer aan de *cives academici*; hij was altijd correct,

zelf als een ware dandy gekleed; en wanneer hij eenen *cives academici* tegenkwam, vloog als het ware zijn hoedje van zijn hoofd, om hem beleefd te groeten. Zijn *coupe de cheveux*, eenieder moest het bekennen, was onberispelijk; en menige jonge lummel die te Gent was aangekomen met het verward hoofd van eenen wildeman, of met het platgestreken haar van eenen Vlaamschen dorpskoster, werd door Le Foie in eenen echten fashionable herschapen.

In den dagelijkschen omgang spraken de *cives academici* onder elkaar schier uitsluitend Fransch.

De reden was dat de begoede standen, als een gevolg der twintigjarige Fransche overheersching van 1794 tot 1814, nog sterker verfranscht waren geworden dan zij reeds in de 18e eeuw waren; en ook dat Vlamingen alsdan niet anders dan hun platte dialecten spreken konden, hetgeen somtijds onder de studenten veel verwarring bracht. Wanneer de jongelingen der provinciën Zuid-Brabant en Antwerpen te Gent met hun Brabantsch *patois* aanlandden, trokken zij zich met de Gentenaars nog al wel uit den slag; maar met de Bruggelingen en andere West-Vlamingen ging het moeilijker. Daarom vonden wij het eenvoudiger en voornameer onder elkander Fransch te spreken.

De Hollandsche studenten die de moedertaal zuiver en sierlijk spraken, begrepen wij dadelijk, en vice versa; want, als wij met hen spraken, hollandiseerden wij zoveel mogelijk ons plat Vlaamsch. Doch de meeste Hollanders schikten zich gretig naar het heerschend gebruik ten tijde met ons Fransch te leeren.

Dit had voor gevolg, dat zij zich soms van zulke rare Fransche woorden en wendingen bedienden, dat wij dikwijls onzen lachlust niet konden bedwingen. Maar zulks ontmoedigde de Hollanders niet; en wanneer zij de Hoogeschool verlieten, spraken zij het Fransch bijna zoo goed als wij; en wij hadden de pretentie zeer goed Fransch te spreken, och arme!

Gemeenzen omgang tusschen de professoren en de studenten bestond er niet; het was slechts van uit de hoogte hunner cathedra dat de hooggeleerden ons toespraken. Vooral in de rechten was zulks het geval.

In de medecijnen was integendeel de afstand tusschen de professoren en studenten niet zo groot. Buiten de lessen kwamen zij met elkander meer in aanraking, bijvoorbeeld in het gasthuis der oude Bijloke.

De studenten in de rechten hadden weinig omgang met de studenten in de medecijnen; de *allures sans gêne* en de lossere manieren der discipelen van Esculaap staken te veel af tegen de aristocratische deftigheid der heeren juristen van dien tijd.

"*Les étudiants en droit se tiennent beaucoup plus sur leur respect*", placht eene oude madame te zeggen die niets anders dan studenten in de rechten voor commensalen had. En die madame mocht er over meespreken. Zij had vroeger een baron gediend en altijd met "groot volk" omgegaan. Het was ook bij dat

groot volk dat zij haar Fransch had leeren spreken.

Met de burgers van Gent hielden de studenten in de rechten zich weinig op. Anders was het gelegen met de studenten in de medecijnen. Velen gingen met het volk zeer gemeenzaam om en namen zelfs dikwijls deel aan de volksvermaken van de Gentenaars.

Dit bracht mij eenen wedstrijd te binnen dien in 1826 eenige vieze snaken der kleine burgerij in eene herberg (ik geloof dat zij de *Schraminkel* heette) hadden uitgeschreven. In dien wedstrijd werden er twee of drie prijzen uitgelooft voor de liefhebbers, die de *leelijkste muilen* zouden trekken.

Eene student in de medecijnen van het achtste jaar nam er deel aan en behaalde den eerste prijs. Die prijs werd hem met algemeene stemmen en bij acclamatie toegekend en dit was niets meer dan billijk. Nooit werd een afschuwelijker tronie gezien dan degene van den laureaat: neus, oogen, voorhoofd, kaken en kin waren verdwenen om plaats te maken voor eenen afgrijpselijken vleeschklomp.

Eene algemeene toejuiching viel den gelukkigen overwinnaar te beurt en meer dan eene welgepaste redevoering werd te dier gelegenheid uitgesproken. Die dompelaar mocht wel eens in eenen wedstrijd bekroond worden als vergoeding voor de talrijke "buizen" waarmede de onmeedoogende professoren hem in zijne examens hadden bekroond.

Ook bij de jonge meisjes hadden de medici veel succes.

En wanneer de studenten in de rechten zich moesten vergenoegen met de eene of andere mammezel van twijfelachtige schoonheid of van rijpen ouderdom op de bals te flirteeren, zag men de studenten in de medecijnen meestal met de schoonste meisjes van Gent; ja, met de schoonste, en dit was niet weinig gezegd. Gent was in dien tijd voor zijne schoone vrouwen gekend. Hadden de Siskaatjes, de Vergenietjes, de Zanettekens, de Paulinetjes van dien tijd heden geleefd, velen hadden met de grootste hoop van welgelukken mogen deelnemen aan de *concours des prix de beauté*, die thans bij meest alle beschaafde volken aan de orde van den dag zijn.*

Wat bijzonder tot het succes der medici bij de Gentsche schoonen bijdroeg, was dat menig meisje in die toekomstige doctors of heelkundigen een echtgenoot hoopten te vinden. IJdele hoop! Het ging niet te Gent, zoals het voortijds te Leuven placht te gaan, volgens een oud bekend liedje:

* Nota van de Redactie: Men kan zich afvragen wat de Engelse schrijver Thackeray bezielde toen hij in die zelfde periode in een brief van uit Gent schreef: "Tijdens mijn wandelingen heb ik nooit kunnen vatten waarom deze stad, die in elk geval schilderachtig genoeg is, en met haar oude gevels, grillige torenspitsen en brede glinsterende kanalen zeker uitzonderlijke charmes tentoonspreidt, waarom ik die stad, hoedanook, onaangenaam vond; nu begrijp ik pas waarom. Liefste Juliana, je kunt het nooit raden: het is gewoon omdat ik in de hele stad niet één enkele fatsoenlijke vrouw heb gezien; ze zijn allemaal even lelijk, met hun ruwe mond, hun grof figuur, hun gemeen en winzuchtig gezicht; zij maken het gewoon onmogelijk om van een wandeling te genieten; en je gevoel is er een van onbehagen." Was hij die dag in een bijzonder zwartgallige bui?

De jonge meisjes van die steê

Die slijpen zoo menig studentje mee.

We hebben nooit in dien tijd van huwelijken gehoord tusschen Gentsche schoonen en studenten of gewezen studenten der Gentsche Hoogeschool. Ach! waar zijn nu die Gentsche schoonen en waar zijn die flinke studenten die haar het hof maakten!

Zouden we niet met den koninklijken profeet mistroostig moeten uitroepen: *Transivi et ecce non erant?* Meest allen zijn dood en de weinigen die nog overblijven, zijn stokoude pekens en mekens geworden, waarvan de eenen in hunne kamers zitten te kuchen, en de meest bevoorreedigden met gebogen hoofd en een stokje in de hand voetje voor voetje langs de straten trippelen en struikelen.

Ik hield mij te Gent bijzonder met de muziek bezig en bespeelde de violoncelle. Ik maakte kennis met eenen studiemakker van mijn cursus, Louis Fredericq, die goed op de viool speelde. Dikwijls maakten wij samen muziek en somtijds noodigden wij andere muzikliefhebbers uit om trios of quatuors met ons te spelen.

Somtijds ook werden wij verzocht met andere studenten serenades te gaan geven aan de eene of andere Gentsche schoone. In dien tijd was het een gebruik onder de studenten van aan de jonge juffrouwen die zij opgemerkt hadden, hunne hulde bij middel van avondmuziek vóór hunne deur te gaan betuigen. In die serenades speelden de zangers en gitaristen de hoofdrol. Alsdan was de gitaire *à l'ordre du jour*. Bijna elk welopgevoed jong mensch kon de gitaire genoegzaam bespelen (*pincer la gitaire*) zoals men in 't Fransch nauwkeuriger zegt, om de eene of andere bevallige zangster te begeleiden.

Arme gitaire! de laweitmakende piano heeft uw zacht gemurmél vervangen; thans bestaat gij niet meer tenzij als herinnering uit het verleden. Welnu, al mocht men mij voor eenen nijdigén *laudator temporis acti* uitschelden, ik wil u nog heden mijne hulde brengen en luidop verklaren dat ik uw verdwijnen diep betreur.

Hoe zagen er onze studenten van omstreeks 1830 dichterlijk, schilderachtig, ja ridderlijk uit, wanneer zij, met hunne gitaire in de hand, die bij middel van rooskleurige zijden lintjes om den hals was gebonden, onder het venster stonden van eene of andere *Dulcina*, en haar hunne bekoorlijke pizzicatis toestuurdén!

De toonkunst werd ook in dien tijd bijzonder in Gent beoefend; wij waren getuigen van de groote zegepraal die de *Harmonie* van Gent behaalde in den wedstrijd voor de groote steden van ons land door den Staat uitgeschreven, en de studenten namen deel aan de inhaling der *Harmonie*. Wat zagen de spelende leden met hun schilderachtigen uniform er trotsch en gelukkig uit over hunne overwinning en over de eerbewijzen die de maatschappij in haar vaderland te beurt vielen.

Louis Fredericq en ik waren ernstige muzikvereerders en wij besteedden

aan de muziek het klaarste van ons ouderlijk inkomen. Regelmatig woonden wij de concerten in den grooten schouwburg bij, die vreemde of inlandsche artisten te Gent kwamen geven. Zoo hoorde ik de groote harpiste Aline Bertrand, den beroemden vioolspeler De Bériot en zijne toekomstige vrouw de heerlijke zangeres Madame Malibran. Bij de muziekfeesten en bij de eerste galavertooningen der opera's waren wij steeds tegenwoordig, en nimmer werden wij vergeten als er intekeningslijsten in omloop gebracht werden voor het eene of andere liefdadigheidsfeest, of om den eenen of anderen behoeftigen of veelbelovenden artist ter hulp te komen. Het repertoire was nogal uitgebreid. Wij vonden de muziek van dien tijd liefvallig, aanlokkelijk, gevoelvol en bijzonderlijk rijk aan melodie. Latere muzikschrijvers begrepen dat zij zich naar de behoeften van den tijd moesten schikken, dat in eene eeuw van groot laweit er ook eene muziek met groot laweit noodig was. En zij voegden bij hunne muziek zooveel koperen instrumenten en andere geruchtmakende speeltuigen, dat hun gedruis de schouwburgen op hunne grondvesten deed daveren, de toehoorders beurtelings aangreep, verbaasde, verraste, onthutste, ontstelde, verstomde en verschrikte. Jammer dat die nieuwe muziek aan menigen artist eene vroegtijdige doofheid kostte. Maar niettemin, men moet het bekennen, de toehoorders van heden hebben oneindig meer klank voor hun geld dan die van vroeger.

De bestuurders van den Gentschen schouwburg legden er zich alsdan bijzonder op toe om hun publiek goede zangers en zangeressen aan te bieden, - hunne namen zijn met het geluid hunner stemmen verdwenen -.

De naam van eenen enkele is mij bijgebleven, die van den toneelspeler Van Campenhout, die gedurende een gansch toneeljaar de rol van Eleviou vervulde en eene prachtige tenorstem bezat. Zijn grootste triomfen behaalde hij te Gent in Rossini's *Barbier de Séville* en in Carafa's *Solitaire*.

Tijdens de Septemberdagen van 1830 was Van Campenhout te Brussel; hij nam deel aan de omwenteling en maakte de muziek der *Brabançonne* die, zoals men weet, het nationaal lied van België is geworden.

Gent bezat ook in dien tijd artisten van groot talent, onder andere de gebroeders De Vigne, waarvan de oudste, solo-violoncelle aan het groot theater, uit zijn instrument zulke gevoelvolle toonen kon trekken, dat hij zijne toehoorders soms tot tranen toe bewoog.

De jongere broeder De Vigne begon alsdan zijn artistieke loopbaan; hij speelde bekoorlijk de fluit en gaf dikwijls concerten waarin hij altijd geestdriftig werd toegejuicht, bijzonder door het schoone geslacht, want hij was niet alleen een knap artiest in den Hollandschen zin van het woord, maar ook een knappe jongen in den Vlaamschen zin.

Ook Andries, solo-viool bij het groot theater, was voor zijne groote behendigheid in het vioolspelen bekend; voor hem bestonden geen moeilijkheden.

Hij hield zich ook met muziek-componeren bezig; eenige zijner romancen hadden bijzonder succes bij de studenten, onder andere zijn romance *l'Orange*, die eindigde met de woorden:

Seul au bonheur je m'abandonne,
Et ce bonheur je te le dois.

Deze romance was bijzonder geschikt om bij de studenten-serenades geroucouleerd te worden.

Ik vermeld nog mejuffrouw Moke, zuster van onzen studiemakker, die met zijnen historischen roman, *La Bataille de Navarin*, zich reeds in de letterkunde eenen naam had gemaakt, en later de bekende hoogleraar der Gentsche universiteit is geworden. Juffrouw Moke was in dien tijd nog een kind, maar trok reeds als pianospelster de aandacht der kunstwereld op zich.

Iedereen bewonderde te Gent haar zoo vroeg rijp en tevens zoo schitterend talent. Later trad juffrouw Moke te Brussel in het huwelijk met den heer Pleyel, en onder dien naam hield zij hare faam van uitstekende pianiste staande.

Gent mocht zich in dien tijd over nog andere opkomende artisten beroemen die later naam maakten, als Hanssens, Mengal en anderen; doch ik zwijg over hen en wil mij bepalen bij degene die ik persoonlijk gekend en persoonlijk heb kunnen waarden.

Den zondagmorgen ging ik gewoonlijk bij den heer advokaat Lebègue doorbrengen. Wij maakten daar zeer ernstig muziek en vele muzikliefhebbers en artisten kwamen nu en dan die *matinées musicales* opluisteren. Ik had met den advokaat Lebègue kennis gemaakt bij zijn ooms, de heeren Toussaint, wijnhandelaars die rechtover het Belfort woonden en mij dikwijls 's zondags ten eten uitnoodigden. Ik bracht zeer genoeglijke uren op die middagmalen door, want het geheele huisgezin Toussaint was uitermate vroolijk en ik werd er als een lid der familie behandeld.

Zoals wij samen, Fredericq en ik, muziek maakten, zoo deden wij ook dikwijls samen groote wandelingen, bijzonder binnen de stad Gent die wij op ons duimken kenden.

Gent was dan nog de moderne stad niet van heden, met hare nieuwe straten, met hare moderne huizen en hare vriendelijke squares. Zij bezat alsdan haar groot Justitiepaleis, "dat puikjuweel der kunst" zoals Ledeganck zong, nog niet, noch haren prachtige Operaschouwburg, noch veel andere grootsche gebouwen van lateren tijd. In vele gebuurten zag men niets dan vervallen woningen en smerige huisjes, door den arbeidenden stand bewoond. Op vele plaatsen en straten was het eenzaam, stil en doodsch.

In het begin van 1825 verliet ik mijne kamers bij Monsieur Boddaert in de Veldstraat, om bij eenen luitenant van het Nederlandsch leger te gaan inwonen. Hij heette Scharter, was met een Engelsche getrouwd en behandelde mij als eenen vriend. In zijnen familiekring vierde ik allergeenlijkst het welslagen van mijn examen als candidaat in de rechten. Doch, tijdens de groote vacantie van 1825 veranderde de heer Scharter van garnizoen, en in 1830 vertrok hij met overblijfsels van het Hollandsch leger uit België naar het Noorden; ik heb hem nooit wedergezien. Maar mijn luitenant Scharter heeft het in Holland ver gebracht en is als generaal gestorven. Zeven en veertig jaar later trof ik eens

zijn weduwe te 's Gravenhage aan en beiden haalden wij ons hart op onder het praten over ons genoeglijk samenzijn te Gent *in illo tempore*.

Toen het vertrek van luitenant Scharter mij dwong van kwartier te veranderen, woonde ik van 1825 tot 1828 bij Madame Verstraeten op den hoek van Kort Onderbergen, waar ook nog andere studenten woonden en in den vollen kost waren. Van mijn kwartier beheerschte ik, als het ware, geheel de straat; ik kan verzekeren dat de zeldzame voorbijgangers mij in de week nooit in mijn studiën gestoord hebben. 's Zondags was het anders; dan stroomde het volk en bijzonder een aantal mamas met hunne dochters naar St-Michielskerk, en wij, studenten, gingen er meest alle zondagen de hoogmis en vooral het lof hooren. Of het wel uit godsvrucht was, dit zou ik niet durven verzekeren. Althans zag men het grootste gedeelte der studenten aanhoudend in de kerk rondwandelen, de jonge juffrouwen in oogenschouw nemen en haar soms vrijpostig in hare gebeden storen. Maar die slechte gewoont, in St-Michielskerk evenals in den Casino rond te wandelen, werd door de studenten niet ingevoerd, de Gentsche fashionables hadden hun hiervan het voorbeeld gegeven. De kerkmuziek was er uitstekend en het werd een soort van concert-promenade, waartegen zekere godvruchtige dames soms protesteerden met den verontwaardigten uitroep: "Zijde nie beschoomd, menieren?"

Schuins over mijn kwartier in Kort Onderbergen, op den hoek der straat, woonde een weduwe, Mevrouw Lammens met haar zoon Hippoliet.

De familie was verwant met den generaal Van Damme, die bij den val van Napoleon eene zoo groote vermaardheid had bekomen door menigvuldige veldslagen waaraan hij deelnam. Gedurende de *Cent jours* was hij door Napoleon tot *Pair de France* verheven en aan het hoofd van zijn derde legerkorps gesteld. Op 18 Juni 1815 bevond hij zich te Waver met Grouchy en bleef er met zijne soldaten onbeweeglijk staan wachten, terwijl Napoleon in de velden van Waterloo de nederlaag leed, die over het lot van Europa besliste.

Dikwijls zag ik den beroemden franschen generaal vóór het raam der eerste verdieping van de woning der familie Lammens zitten; hij zag er eenigszins mistroostig en ontmoedigd uit. Zijn eenige zoon woonde soms onze muziekvergaderingen bij; voor zooveel ik mij herinner speelde hij de viool. Een onzer medeëxecutanten noemde hem *Monsieur le Comte*.

Hij was een gentleman in den breedsten zin van het woord. Later heb ik vernomen dat de jonge Van Damme geen afstammelingen heeft nagelaten. Het raam van de eerste verdieping, waar de familie Lammens bij voorkeur huisde, was meest dagelijks bezet door eene nicht der familie, die juffrouw Nathalie heette; haren familienaam heb ik niet gekend. Juffrouw Nathalie was in dien tijd omstreeks vijf en twintig jaar oud. Het was een hupsche, fraaie meid. Al de studenten, die achtervolgens mijn kwartier betrokken, betaalden ook achtervolgens hunnen tol van hulde en verliefdheid aan juffrouw Nathalie, die zich weinig over die *blancs-becs* scheen te bekommeren, ofschoon zij misschien innerlijk zeer gevleid was over de liefdebetuigingen

waarvan zij aanhoudend het voorwerp was.

Indien in zekere gebuurte en straten het er treurig uitzag, Gent bezat talrijke overblijfsels zijner vroegere grootheid, die het als eene der merkwaardigste steden van ons land deed bewonderen.

Gent had zijn prachtige en rijke kerken:

Die tempelen van echt arduin,

belaan met eeuwen op de kruin.

zoals Ledeganck ze eenige jaren later bezong, zijn zo fijn gebeiteld stadhuis, zijnen *Mammelokker*, zijn Belfort, zijn *Dulle Griete*, zijn ontelbare schilderachtige markten en straten, zijnen Kouter met zijne sierlijke gebouwen, zijne eigenaardige doch treurige Vrijdagmarkt, die van zooveel groote gebeurtenissen getuige was geweest en waarop wij in onzen tijd nog zoo dikwijls schandpalen, ja ook de ijzingwekkende guillotien zagen oprichten.

Gent had nog zijn aloud Gravenkasteel; maar de nijverheid had zich toen van dit middeleeuwsch gebouw meester gemaakt en de prachtige zalen van vroeger met weversgetouwen en andere werktuigen gevuld, terwijl een ander gedeelte door schamele gezinnen was bewoond.

Wij mochten getuigen zijn van de aanzienlijke ontwikkeling en welvaart welke de nijverheid te Gent alsdan had bereikt en die nog dagelijks met reuzenstappen vooruitging, dank aan den Hebzuchtigen Hollander, dien wij in 1830 hebben weggejaagd.

Maar het waren niet alleen de overblijfsels zijner vroegere grootheid die het Gent van dien tijd aantrekkelijk maakten; nieuwe straten werden er aangelegd of voltrokken, als de gelijkvormige gebouwde Brabantstraat; en de grootsche *Aula Academica* was juist ingewijd. Dit aanzienlijk gebouw, met zijnen prachtige voorgevel en zijne arduinen zuilen in de Volderstraat, was alsdan het voorwerp der algemeene bewondering; de vreemdeling bleef op hetzelfde "in stomme aanbidding staren" en wij, studenten, mochten met fierheid naar dit grootsch gebouw op zien; het was immers voor de Hoogeschool en hare studenten opgericht.

Ook voor *ons* was de aanzienlijke bibliotheek op de Baudeloolei, met hare ontelbare boekdeelen ten bate der Hoogeschool beschikbaar gesteld, en dikwijls gingen wij er onze ledige uren doorbrengen.

Maar laat ons het zoo vermaarde *Jardin Botanique* of *Hortus Botanicus* niet vergeten, dat alsdan te Gent in vollen bloei stond en als het belangrijkste van ons land bekend was.

En laat ons vooral de liefhebberij van zeldzame planten en schoone bloemen niet vergeten, die zich bij de burgers van Gent zoo zeer ontwikkeld had. Vóór de vensterramen der aanzienlijke huizen prijkten alsdan potten en tuilen met de schoonste planten en bloemen; en daarachter verborg zich dikwijls een bevallig gezichtje, dat nog meer dan het gebloemte onze aandacht tot zich trok. En die brave, brave bloemen lieten ons toe, zonder onbescheidenheid vóór de vensterramen te blijven staan, om zoowel het gebloemte als de juffrouwen

die er achter schuilden, in oogenschouw te nemen, en naar gelang de zaak, te bewonderen.

De liefhebberij in bloemen heeft zich sindsdien over meest al de andere steden van ons land uitgebreid; maar in 1823-1828 had de stad Gent er als het ware nog het monopolium van.

Nog iets dat het Gent van dien tijd, zelfs bij de flaminganten van *dezen* tijd (en dit is niet weinig gezegd) moet in achtung doen stijgen: het Gent van toen telde vele ijverige beminnaars onzer moedertaal. Eene maatschappij ter beoefening der Nederlandsche taal en letterkunde was er tot stand gekomen en wekelijks hield deze hare vergaderingen waarop eenige studenten dikwijls tegenwoordig waren.

Prachtige redevoeringen en welsprekende voordrachten werden er soms gehouden. Zij waren vooral geschikt om bij de hogere volksklassen propaganda te maken. Daar heb ik professor Schrant, Vervier, professor Kesteloot en anderen het woord hooren voeren.

Maar een ander gezelschap bestond, hewelk bij de burgerij eene nog gewichtiger propagande maakte; het was de maatschappij Rhetorica die op de Houtlei in den *Parnassus* haren theater had, waarop slechts stukken in het Nederlandsch gespeeld werden. De maatschappij onderhield een troep artisten die wekelijks een paar vertooningen gaven. Dit deed zelfs bij de Gentenaren het vermoeden ontstaan dat die Maatschappij door het Nederlandsch Staatsbestuur geldelijk ondersteund werd. Die Vlaamsche toneelzaal werd door de burgerij druk bezocht: dikwijls had men de meeste moeite om eene plaats in het parterre te vinden. Maar (want daar is een *maar* bij) *die* schouwburg werd weinig of niet door de hogere burgersklas bezocht.

Wij, studenten, woonden dikwijls de vertooningen van het Vlaamsch Theater bij. Het was daar dat wij kennis maakten met het alsdan zoo beroemd drama *Menschenhaat en Berouw*, dat zoovele tranen uit de oogen der toehoorders perste. Het drama was, zooals meestal de andere stukken van het toenmalig Vlaamsch repertorium, uit het Duitsch vertaald; velen dier vertaalde toneelspelen waren van Kotzebue, die voor eenen meesterlijken schrijver doorging. De Gentenaren waren de studenten over het algemeen zeer toegenegen en zij trokken bij voorkomenden gelegenheden dikwijls partij voor hen.

Eens kregen in een buitenherberg te Mariakerke eenige studenten eenen hevigen twist met boeren en zij werden door de buitenlieden overmand; doch een troepje Gentsche jongens die de studenten noch van haar noch van pluimen kende, sprongen toe en zij deelden aan die boerenlummels, eendrachtig met de studenten, een geducht pak slagen toe.

Ook riepen de Gentsche jongens wel eens de tusschenkomst der studenten in, wanneer zij hulp behoefden. Zoo had eens het bestuur van den grooten operaschouwburg gedurende onze vacantie eene zangeres aangenomen tegen wil en dank van een groot deel van het publiek. De ontevreden Gentenaren bloeogen zich bitter, doch te vergeefs. Maar zij riepen met volle vertrouwen

uit: "Zoo zal het niet blijven! Wanneer de studenten van de vacantie terugkomen zullen zij de Directie wel tot reden weten te brengen."

De studenten keerden van de vacantie terug, zij trokken partij voor de ontevredenen, ten deele om hunnen invloed te toonen, ten deele omdat de zangeres niet voldeed, en zij begonnen dagelijks in den schouwburg zoo een helsch spektakel te maken, dat het Bestuur wel gedwongen werd de arme zangeres af te danken en haar door een andere te vervangen, die ditmaal te gelijk de goedkeuring der ontevredenen en de goedkeuring der studenten verwierf.

De politie was onmachtig geweest om het studentenrumoer te beletten; maar zij vond later eene gelegenheid om hare tanden aan de studenten te laten zien. Een student in de Wetenschappen, die als een "haantje-vooruit" bekend stond, had het op eenen avond al te bont gemaakt in het theater; hij alleen had alles in rep en roer gezet. De politie werd verwittigd; een politiecommissaris verscheen met eene rebarbatieve tronie en onzen student toesprekende: "Mijnheer" zegde hij, "gelief de zaal te verlaten en mij te volgen."

"Met genoegen", was het antwoord. Maar commissaris en student werden eensklaps door eenen hoop studenten en Gentsche jongens omringd, die den doorgang afsneden. "Voor de tweede maal" riep de commissaris, verzoek ik u, Mijnheer, mij te volgen of ik stel tegen u proces-verbaal van opstand tegen de politie op." "Voor de tweede maal", antwoordde de student, "herhaal ik u, dat ik bereid ben aan uw verzoek te voldoen; maar ge ziet het, ik word hierin belet."

Op een wenk van den commissaris verschenen eenige politie-agenten en zij gelukten erin onzen student buiten de zaal te krijgen; doch op den Kouter werd de menigte legio en het aanhoudend dringen en laweitmaken beletten schier den commissaris van politie zijnen gevangene mede te nemen. Eenige stappen van den schouwburg bevond zich de hoofdwacht. Een jonge luitenant die de wacht commandeerde, vond het geraadzaam met eenige gewapende manschappen vooruit te komen, en zoo kon de politie onzen student in den Mammelokker op het droog zetten. Doch weinige uren later werd hij in vrijheid gesteld.

De tusschenkomst der militaire wacht had een merkwaardig gevolg. 's Anderendaags werd ons *Haantje-Vooruit* beleefdelijk bij den generaal, Prins van Saksen-Weimar ontboden. De prins betuigde hem zijn leedwezen over het voorgevallene en drukte de hoop uit, dat de goede verstandhouding tusschen de officieren en de studenten hierdoor niet zou gestoord worden. De Prins van Saksen-Weimar was de studenten bijzonder genegen. Was hij misschien, evenals zoo vele andere Duitsche van vorstelijke bloede, zelf student geweest bij de eene of andere Hoogeschool?

Wanneer de Prins danspartijen gaf, werden er altijd studenten uitgenodigd om bij het feest tegenwoordig te zijn; en ons *Haantje-Vooruit* had zich wel eens tusschen de uitgenoodigden bevonden.

Verder bleef de zaak zonder eenig gevolg voor hem. Ons *Haantje-Vooruit* was overigens als een *sujet hors ligne* in de studentenwereld beschouwd. Wij hebben hem later als generaal bij het Belgisch leger en als minister van oorlog gekend: hij was wijlen generaal Renard.

Onder mijne tijdgenooten aan de Gentsche Hoogeschool bevonden zich, onder anderen, Jules Van Praet, die later minister van het koninklijk paleis onder Leopold I en Leopold II geweest is, die alsdan nagenoeg de eenige student was die met professor Thorbecke bijzondere betrekkingen had; Conway, die bestuurder der civiele lijst is geworden; Berten, die als generaal gestorven is; Hippoliet Rolin, die als uitstekendste student in de rechten beschouwd werd (professor Haus noemde hem eens in zijne les *eximius noster Rolin*), te Gent aan de balie geschitterd heeft en minister is geweest; Jacobs, de vader van den oud clerikalen minister Victor Jacobs, die in zijnen tijd te Antwerpen aan het hoofd der liberale partij stond; Ducpétiaux, die eene dissertatie tegen de doodstraf geschreven had, in de omwenteling van 1830 eene rol speelde en als opziener der gevangenen gestorven is; Eug. Van Huffel, die te Gent een beroemd advocaat en volksvertegenwoordiger is geweest; Liedts van Oudenaarde, die later minister werd; alsmede twee Noord-Nederlanders, Wap en Vreede; deze laatste is de bekende Utrechtse hoogleraar geworden.

Ik had als de andere studenten volgens het nieuw stelsel van professor Mahne mijn examen van candidaat in de filosofie afgelegd en vroolijk trok ik met mijn certificaat naar huis.

In het begin van October 1824 ging ik opnieuw naar Gent. Daar liet ik mij als student in de rechten inschrijven en ik legde mij met ernst en vlijt op de rechtsstudiën toe.

Mijn eerste examen in de rechten legde ik met groote onderscheiding af en ik werd in 1825 candidaat *in utroque jure* geproclameerd ofschoon ik eigenlijk slechts een examen over het Romeinsch recht had afgelegd. Met genoegen volgde ik de lessen van de hoogleeraars der juridische faculteit, want allen waren uitstekende professoren.

Wij hadden als hoogleeraars de heeren Van Wambeke, De Ryckere, Haus, Thorbecke en Schrant.

Van Wambeke was professor in het hedendaagsch burgerlijk recht. Hij legde het *Code Napoléon* artikel per artikel uit; zijn leergang was in twee deelen gesplitst en werd in twee jaren gegeven; het eerste jaar gaf hij het *Code Civil* tot aan den titel der contracten of obligatiën en het tweede jaar gaf hij het overige. Hij droeg zijne lessen eenvoudig, verstaanbaar en als het ware vaderlijk voor; en zij werden dan ook eerbiedig en met de grootste aandacht door de studenten gevolgd.

Al de lessen der Hoogeschool moesten, zoals ik gezegd heb, in het Latijn gegeven worden; doch professor Van Wambeke mocht de zijn in het Fransch voordragen.

Van Wambeke was eertijds voorzitter der Rechtbank van Antwerpen geweest en hij was gelukkig soms in zijne lessen over den tijd te mogen spreken, toen hij, zooals hij zich uitdrukte, de eer had voorzitter der rechtbank te zijn, en over de rechtsquaestiën, die onder zijn voorzitterschap door die rechtbank werden opgelost.

Hij had reeds eenen gevorderden ouderdom bereikt; wij noemden hem "Peetje" Van Wambeke. Hij overleed, denk ik, korten tijd nadat ik de Hoogeschool verlaten had.

Professor De Ryckere onderwees het Romeins recht; hij had een commentaar van Heineccius uitgegeven, welke hij tot leiddraad nam en welk ieder student moest aankopen.

Zoo eenvoudig als professor van Wambeke zijne lessen gaf, zoo hoogdravend werden de lessen door professor De Ryckere voorgedragen.

Hij had eene doordringende stem en werd door de meeste studenten voor zijne welsprekendheid bewonderd; onder dezen ging hij als een hooggeleerde door, ofschoon zij hem eene groote dosis van pedantismus ten laste legden.

Of de studenten, die niet zeer latijnvast waren, altijd zijne hoogdravende taal verstonden, zou ik niet met zekerheid durven bevestigen. De Ryckere verliet het hooger onderwijs in 1830. Hij werd eerst gouverneur der provincie Oost-Vlaanderen, vervolgens werd hij tot gezant benoemd bij het hof van Zweden; maar ik geloof niet dat hij ooit die betrekking bekleedde. Hij werd in zijne laatste jaren, naar men mij verzekerd heeft, met zinneloosheid getroffen.

Haus, een Duitscher, was professor in het strafrecht; maar, afwijkend van de methode van Peetje Van Wambeke, legde hij het fransche *Code pénal* niet artikel per artikel uit; hij onderwees het strafrecht vooral uit een wijsgeerig standpunt en behaalde in zijne *doctrina juris criminalis* de groote grondbeginselen, die tot het recht van straffen, tot de strafbare misdaden, enz. betrekking hebben. Slechts terloops onderwees hij naar de schikkingen van het toenmalig strafwetboek.

Haus bleef hoogleraar aan de Gentsche Hoogeschool tot op zijn overlijden, welk in 1881 voorviel. Aan drie geslachten mijner familie gaf hij het hooger onderwijs; aan mij zelve, aan mijnen oudsten zoon, aan mijnen schoonzoon en aan den echtgenoot mijner kleindochter.

Hij stond als een der uitstekendste rechtsgeleerden van ons land bekend en gaf verscheidene werken over het strafrecht uit, waarvan er eenige gezagmakend zijn in de rechtsgeleerde wereld.

De lessen van professor Haus werden duidelijk voorgedragen en door de studenten trouw gevolgd. Hij maakte geene aanspraak op welsprekendheid, bediende zich van geene sierlijke uitdrukkingen, maar hield er bijzonder aan, dat zijne hoorders hem goed verstonden en vrucht uit zijne lessen konden trekken, en hierin gelukte hij; jammer dat hij het grootste deel van zijn tijd met dicteeren moest doorbrengen.

Professor Thorbecke, een Hollander, werd tijdens mijn verblijf aan de Hooge-

school professor benoemd voor het openbaar en volkenrecht. Zijne lessen waren door en door geleerd, wel bestudeerd, en werden correct voorgedragen, maar slechts door weinige studenten naar hare waarde geschat.

Thorbecke was bij zijne benoeming slechts 27 à 28 jaar oud; hij was alsdan een mager, stijf, zorgvuldig gekleed Hollandsch heertje, dat zeer afgetrokken leefde en het grootste gedeelte zijner dagen op zijn studiekamer doorbracht. Bij de omwenteling van 1830 vertrok hij naar Holland, werd eerst professor te Leiden, vervolgens lid der Staten-Generaal en later Minister van binnenslandsche zaken en kabinetshoofd.

Zoals men weet, was hij de vader der Nederlandsche grondwet van 1849. Hij hield gedurende een aantal jaren zoowel den Koning als de Wetgevende Kamers onder zijnen ijzeren wil gebogen.

Onwedersprekelijk was hij de grootste staatsman, dien Holland in den laatsten tijd heeft bezeten. Hij overleed te 's Gravenhage in 1872. Alwie eens naar Holland een reisje doet, mag niet nalaten het standbeeld van onzen ouden Gentschen professor te gaan zien; het staat op het Thorbecke-plein te Amsterdam.

Professor Schrant, ook een Hollander van geboorte, verliet, evenals Thorbecke, ons land na de omwenteling van 1830, en werd, evenals Thorbecke, professor aan de Hoogeschool te Leiden. Hij was een man van hooge gestalte en van krachtigen lichaamsbouw, zeer deftig in zijne houding en die ook aan iedereen eerbied inboezemde. Te Gent was hij met het onderwijs der Nederlandsche geschiedenis en letterkunde gelast.

Ik herinner mij, met hoeveel genoegen en belangstelling, de Gentsche studenten zijne lessen volgden die hij in het Nederlandsch voordroeg. Schrant was Rooms-katholiek priester; maar nooit zal ik vergeten met hoeveel welsprekendheid hij de gebeurtenissen der 16e eeuw besprak, met welke levendige kleuren hij den reusachtigen strijd van ons klein vaderland tegen het machtige Spanje afschilderde, den gewetensdwang afkeurde en het lijden onzer voorvaderen betreurde. Dikwijls verlieten wij opgetogen zijne lessen en de meeste studenten bewaarden later een warm en dankbaar aandenken aan den talentvollen professor, aan den welsprekenden redenaar, aan den verdraagzamen priester. Ik ben later professor Schrant in Holland gaan opzoeken. Hij ontving mij met een hartelijkheid die mij diep ontroerde, en, wanneer hij over de Gentsche Hoogeschool en over zijn leerlingen sprak, rolden twee dikke tranen over zijn wangen.

Te Leiden beviel hij minder dan in Gent. In België had hij zich, wel is waar, aan de Rooms-katholieke onverdraagzaamheid gestooten; de geestelijkheid was hem ongenegen, vlugschriften werden zelfs van clericale zijde tegen hem geschreven en het volk tegen hem opgehitst; maar de studeerende jongelingen hadden hem altijd met geestdrift toegejuicht.

In Holland stiet hij zich tegen den trots van het stijve Protestantismus, en hij gaf zijne lessen te Leiden op een tijdstip dat er eene hevige opgewondenheid

bestond tegen al wat uit België kwam en bijzonder tegen de katholieke geestelijkheid, die men terecht als de voornaamste bewerkster beschouwde der omwenteling van 1830. Als vergoeding boden hem de studenten van Leiden den steun niet tegen den protestantschen overmoed, welke hij bij de studenten van Gent tegen de katholieke onverdraagzaamheid had ontmoet. Zij volgden zijne lessen met onverschilligheid, soms met tegenzin en vooringenomenheid. Om zijn diploma van advokaat te bekomen moest de student die zijne candidatuur doorworsteld had, nog drie examens voor het doctoraat afleggen: een examen over het hedendaagsche burgerlijk recht, een examen over het strafrecht, en een examen over de Pandecten. Dit alles gebeurde mondelings. De *doctorandus* moest eerst gedurende een uur antwoorden over het burgerlijk en over het strafrecht. En wanneer dit examen tot genoegzame voldoening der examinatoren was afgeloopen, werden aan den student door den professor van het burgerlijk recht een kapittel van het hedendaagsche wetboek en door den professor van het Romeinsche recht een titel der Pandecten aangeduid, waarop hij een paar dagen later wederom gedurende een uur een tweede mondeling examen moest afleggen, en de student het bewijs moest geven dat hij de vraagstukken tot die titels betrekkelijk en door de professoren in hunne lessen behandeld, verstond en kon oplossen.

Het moeilijkste daaronder was het examen over het hedendaagsche recht. Ofschoon dat vak in het Fransch door professor Van Wambeke onderwezen werd, moest nochtans de student zijn examen in het Latijn afleggen. Maar de professor van het burgerlijk recht was zoo toegevend en zoo welwillend, dat, wanneer hij ondervond dat de student zich over eene of andere vraag niet behoorlijk in het Latijn kon uitdrukken, hij hem toeliet zich van het Fransch te bedienen.

Wanneer nu de student al die ondervragingen tot voldoening der *clarissimi* had doorworsteld, moest hij eene *dissertatio inauguralis*, met andere woorden, over het een of ander onderwerp een academisch proefschrift leveren, en die verhandeling moest gevolgd worden door eenige thesis of stelling, die de student mocht uitkiezen en die hij bij de openbare promotie moest verdedigen. Dit alles moest wederom in het Latijn geschieden, maar men moet niet denken dat dit een heksenwerk was. Na gedurende zes jaren op het college en vervolgens vier jaren op de Hoogeschool niets dan Latijn gehoord, gelezen en geschreven te hebben, kon de minste student die zich min of meer ernstig op de studiën had toegelegd, het wel zoo verre brengen om een Latijnsche verhandeling *talis qualis* aaneen te flansen.

En wat de verdediging zijner stellingen betrof, deze was niet zeer ernstig. Gewoonlijk waren de vrienden van den *promovendus* zijn geduchtste aandrangers; deze kwamen zelfs dikwijls met den *promovendus*, wanneer hij niet genoegzaam latijnvast of rechtvast was, afspreken welke argumenten zij tegen zijn thesis zouden inbrengen. Alles liep dus in die geduchte openbare verdediging op een rolletje af, tenware de eene of andere nijldige student, of de eene

of de andere professor het spelletje kwam verbroden met onverwachte argumenten tegen de gestelde thesis in te brengen; dan zocht de kandidaat zich zoo goed mogelijk uit den slag te trekken en, *klinkt het niet, zoo botst het*, te antwoorden. Maar hoe het ook *geklonken* of *gebotst* had, dit kon het afleveren van het diploma niet meer verhinderen; de student had aan het studieprogramma voldaan en hij moest, zelfs tegen wil en dank der professoren, als doctor geproclameerd worden. De Faculteit kon zich alleen op den student wreken met hem zo karig mogelijk te behandelen in het verleenen van zijnen graad. Te dien tijde bestonden er drie graden die de professoren konden verleenen: de graad van *non sine laudibus*, die van *magna cum laude* en die van *summa cum doctrinae praestantia*. Die laatste graad vormde het *summum desideratum* uit der studenten die zich ernstig op de studiën hadden toegelegd.

Het was, zooals ik zegde, geen heksenwerk in het Latijn eene *dissertatio inauguralis* aaneen te flansen; maar desnietteenstaande vonden de studenten het gemakkelijker hunne dissertatie door eenen of anderen specialist "in het dissertatie schrijven" te laten opmaken, tegen betaling, wel te verstaan, ja tegen een rond sommetje welke in verhouding stond met de lengte der verhandeling.

Zulke specialisten waren met hoopen te Gent te vinden; gewoonlijk was het een uitgestudeerde zonder werk of vooruitzicht of een jong advocaatje dat meer honger had dan practijk; soms ook wel een student die de middelen niet bezat om zijne studiën voort te zetten.

Maar onder de specialisten bevonden zich ook doortrapte deugnieten. Dit moest eens een student in de rechten ondervinden die tot een hunner zijne toevlucht had genomen. In plaats van eene wezenlijke door hem opgemaakte verhandeling af te leveren, had hij letterlijk eene dissertatie *gecopieerd*, door eenen student van Leiden voor zijne promotie geschreven; het was eene prachtige dissertatie, die dan ook rijkelijk betaald werd.

Maar een zoogezegde vriend van den Leidschen student maakte bij de openbare promotie het plagiaat bekend en hij kwam namens zijnen vriend deszelfs eigendom wedereischen. De professoren stelden het feit vast; zij begaven zich op staanden voet in de deliberatiezaal, en onzen ongelukkigen promovendus werd afgewezen; want de clarissimi waren van gevoelen dat eene afgeschreven dissertatie eigenlijk geene dissertatie was, dus aan het studieprogramma niet voldeed.

Die weigering bij de promotie die, geloof ik, de eenigste is geweest welke bij de Gentsche Hoogeschool vóór 1830 heeft plaats gehad, bracht een groote opschudding teweeg. Zij verontwaardigde bijzonder de talrijke uitgenoodigden op het kostelijk afscheidsbanket, dat in een der grootste hotels was besteld geworden.

Nochtans had het banket plaats: de kosten waren gedaan. Het begon met eene uitbarsting van verontwaardiging van al de genoodigden tegen den vlegel die

de oorzaak was van het voorgevallene. Eenigen stelden kloekmoedig voor hem tot een tweegevecht uit te dagen; anderen waren van gevoelen dat men hem eenvoudig eene soliede rammeling moest toedienen.

Die algemeene woede waarmede het banket begon was prachtig, zij was ridderlijk; maar zij gaf gelukkig aan niemand der verontwaardigden eene indigestie.

De eetlust werd er geenszins door gestoord; al de genoodigden aten dat het een plezier was, en zij dronken nog meer; en behalve eenige tranen, die na het drinken van eenige flesschen champagne uit zatte barmhartigheid werden gestort, liep het banket te midden der grootste vroolijkheid af.

De gastheer had de strijdzuchtige voorstellen zijner uitgenoodigden van de hand gewezen; hij vond zeer wijselijk dat men dit potje zooveel mogelijk moest gedekt laten. Hij was, zegde hij, van zin nog vóór de vacantie eene nieuwe dissertatie voor te dragen, die hem dan onbetwistbaar zijn diploma zou doen bekomen, en, met dit document gewapend, zou hij zich bij zijn Papa aanbieden en aan ieder toonen dat hij wezenlijk *doctor in utroque* was geproclameerd.

Het gebeurde ook zoo: eenige weken later was hij geheel in regel en hij bekwam zijn diploma. Of hij wederom alsdan een tweede afscheidsbanket heeft gegeven, weet ik niet; de meeste studenten waren, evenals ik, in vacantie gegaan.

Later vernam ik dat zijn oude heer overgelukkig was geweest zijn zoon met zijn diploma te ontvangen, en dat men hem met zijn grijzen trots naast den jongen advocaat door de straten had zien wandelen. De brave man was onbekend gebleven met hetgene ten gevolge der gecopieerde dissertatie had plaats gehad. Dit geval had voor uitwerksel dat veel studenten er zich in het vervolg op toelieden om zelf hunne dissertatie te schrijven.

Ik sprak daar zoeven over het kostelijk afscheidsbanket, in een der beste hotels van Gent besteld door een student die na zijn promotie de Hoogeschool ging verlaten.

Zulke kostelijke afscheidsbanketten waren geen uitzondering. Zij werden door de meeste studenten in de rechten bij hunne promotie gegeven. De studenten in de medecijnen gingen anders te werk. Zij vergenoegden zich hunne vrienden op hunne kwartieren uit te noodigen en met eenige flesschen te tracteeren.

Heden bestaan de groote promotie maaltijden niet meer; en 't is geen ongeluk. Die kostelijke afscheidsbanketten kwamen soms te diep in de beurs van vele ouders, die reeds zulke overvloedige uitgaven moesten doen om hunne zonen gedurende een vier- of vijftal jaren aan de Hoogeschool te onderhouden en er de lessen der professors, de examens en de promotie te bekostigen.

Ik was op vele dier banketten tegenwoordig en ik herinner er mij nog bijzonder een waarop professor Raoul uitgenoodigd werd. Hij kwam op den maaltijd, vergezeld van eenen alsdan beroemden man, den beruchten Spaanschen hoofdman der guerillas Don Juan Van Halen, die op dat ogenblik met de

medehulp van professor Raoul, zoo men zegde, zijne gedenkschriften (*Mémoires de Don Juan Van Halen*) in het licht gaf.

Bij het nagerecht bracht professor Raoul op Van Halen eenen heildronk toe waarin hij zijn heldendaden ophemelde, vertelde hoevele nederlagen hij aan de Spaansche koninklijke generaals had doen ondergaan, "*et qui*" zoals Raoul zich uitdrukte "*força Dieu de se donner au diable*".

Don Juan Van Halen antwoordde op dien heildronk met professor Raoul te bedanken en hij herinnerde, dat hij, politieke vluchteling, schier overal verstooten en vervolgd, onder het Nederlandsch Staatsbestuur bescherming en gastvrijheid had gevonden. Hij besloot zijn toespraak met aan de Belgische studenten eenen heildronk te wijden waarin hij hen bezwoer de grondbeginselen van vrijheid en vooruitgang getrouw te blijven, die hen alsdan bezielde. Licht begrijpt men met welke geestdrift die heildronk door ons allen onthaald werd.

Men weet overigens dat Don Juan Van Halen, die op dat banket zoo luidruchtig zijne dankbaarheid voor de Nederlandsche regeering betuigde, met veel andere politieke vluchtelingen, tijdens de omwenteling van 1830, een der eerste was om zich bij de opstandelingen te scharen en de wapens op te nemen tegen eenen koning, die trots alle bedreigingen van vreemde mogendheden, aan de staatkundige bannelingen van gansch Europa een gastvrij toevluchtsoord in zijn koninkrijk der Nederlanden opengesteld had.

De promoties gebeurden met de meeste plechtigheid, vooral nadat de nieuwe *Aula academica* geheel ter beschikking der Hoogeschool was gesteld. Al de hoogleraren der Faculteit waren bij de promotie tegenwoordig, gehuld in zwarte tabbaarden met witte rabatten; en bij onze professoren, die alle doctors in de rechten waren, was die tabbaard met een hermelijnen afhangsel voorzien, gelijk voor het officieel kleed onzer tegenwoordige advocaten en magistraten. De *Decanus* of *Rector magnificus* der Hoogeschool had het voorzitterschap over de plechtigheid.

Op het voor de promotie bepaalde uur verscheen de Faculteit met den Rector of deken en den sekretaris der Hoogeschool, gevolgd door de professoren der Faculteit, in de openbare vergaderzaal, en allen namen plaats. De hoogleraren zaten op een hoog gestoelte, met geheel links de twee *apportores* of pedellen, in eene soort van hellebaardiersgewaad. Beiden behielden eene ernstige statige houding, wel doordrongen als zij waren van het gewicht hunner hooge waardigheid. Zij droegen in den arm eenen vergulden verzilverden koker die met de eereteekens der Hoogeschool bekroond was.

De Rector verklaarde de zitting open en gaf een wenk aan den *promovendus* die voor een spreekgestoelte ging rechtstaan dat voor de professoren geplaatst was.

Gedurende een volgeslagen uur moest de *promovendus* tegen iedereen die zich wilde aanbieden, zijne stellingen verdedigen. Als het uur afgeloopen was, begaf zich het gansche professorale korps in de deliberatiekamer; eenige

oogenblikken later verscheen het weder in de openbare vergaderzaal en de zitting werd hernomen. De voorzitter maakte vervolgens in het Latijn aan het publiek den uitslag der beraadslagingen bekend en proclameerde de promotie met bijvoeging van den graad die aan den gepromoveerde verleend was.

Eindelijk begaf zich wederom het professorale korps in de deliberatiekamer, ditmaal gevolgd door den gepromoveerde aan wie een perkamenten diploma werd ter hand gesteld.

Dit diploma werd in den naam van den Rector en den Senaat der Hoogeschool afgeleverd, niet in naam des Konings, zooals heden ten dage. Het stelde onder anderen vast welk het onderwerp der dissertatie was geweest en welke graad aan den gepromoveerde werd toegestaan. Het was onderteeekend door den Rector-voorzitter, de professoren der Faculteit en den *actuarius*. Aan het diploma hing met een oranjelintje het groote zegel der Hoogeschool; het stuk was natuurlijk in het Latijn opgesteld. Eene beknopte melding van dit alles werd vervolgens door den *acturius* in het Latijnsche promotieregister ingeschreven en bleef in het archief der Hoogeschool berusten, waar men het heden nog bewaart.

Vooraleer de nieuwe doctor in de rechten voor het hooge gerechtshof te Brussel zijnen eed als advocaat mocht afleggen, moest hij eerst zijn diploma door den procureur-generaal van het hof laten *visereen*, en dit visa werd wederom in het Latijn verleend.

Daarmede was eindelijk de rol van het Latijn afgespeeld, voortaan zou de jonge advocaat de levende moedertaal en het Fransch moeten spreken. Het was op 8 Maart 1828 dat ik mijne promotie deed in de nieuwe ronde zaal van de *Aula academica* die niet lang te voren ter beschikking der Hoogeschool was gesteld.

Mijne dissertatie droeg voor titel: *De culpa in delictis*.

Noch het schrijven mijner dissertatie in het Latijn, noch het verdedigen mijner stellingen in die taal kostte mij veel moeite; bij het verlaten der Hoogeschool schreef en sprak ik in het Latijn over rechtsquestiën veel gemakkelijker dan ik in het Fransch of in het Nederlandsch zou gedaan hebben. Waartoe heeft mij al dat Latijn in het vervolg van mijn leven gediend?

Mijn promotie leverde deze bijzonderheid op: ik had een thesis uitgekozen die rechtstreeks tegenstrijdig was met hetgeen professor Haus in zijne lessen onderwezen had. Deze randde mij nogal levendig aan en eene lange woordenwisseling ontstond tusschen den professor en den *promovendus*. Ik had mij hieraan verwacht en had mij bijzonder toegelegd op het bestudeeren en verdedigen van mijn stelsel. Onze redetwist had dan ook voor gevolg dat de eene zich door de andere niet wilde laten overtuigen; beiden bleven wij bij ons gevoelen. Wij zouden nog lang getwist hebben, maar de *acturius*, wijzende op den zandlooper, stelde er een einde aan met ons te verwittigen dat het uur afgelopen was. De openbare zitting werd dus opgeschorst en het professorale korps verliet de openbare vergaderzaal om in de deliberatiekamer te treden.

Kort daarna kwamen de hooggeleerden terug en ik werd door de Faculteit tot doctor in de beide rechten *summa cum doctrinae praestantia* uitgeroepen.

Wanneer wij samen in de deliberatiezaal wederom traden, bracht professor Haus, die mij zoo hardnekkig had aangerand (doch ditmaal in het Fransch), eenige nieuwe argumenten bij tot staving van zijn gevoelen; doch, zonder mij de tijd te laten hem te antwoorden, reikte hij mij hartelijk de hand, wenschte mij geluk over mijne bekomen onderscheiding en bood mij zijn beste heilwenschen voor de toekomst aan. Al de andere professoren volgden zijn voorbeeld en gaven mij beurtelings eenen hartelijken handdruk.

En het was niet zonder aandoening dat ik afscheid nam van zoovele verdienstelijke mannen wier lessen ik zoo lang gevolgd had.

Mijne moeder, mijne zuster, mijne twee zwagers en mijne jongste broeder, die te Gent zijn rechtstudiën begon, woonden mijne promotie bij.

In de openbare verhoorzaal met mijn diploma wedergekeerd, werd ik door een langdurig handgeklap mijner vrienden en kennissen begroet. Ik drukte hen allen de hand en omhelsde mijne moeder en verdere bloedverwanten.

O, wat was ik dan gelukkig (waarom zou ik het niet bekennen?), wat was ik trotsch over den graad mij toegekend! De toekomst lachte mij alsdan zoo vriendelijk toe. Ik dacht en droomde... maar wat heb ik dan al niet gedacht en gedroomd!

's Avonds had ik mijne vrienden en kennissen op een banket uitgenoodigd welke in het *Hotel Royal* op de Kouter besteld was. Een vijftiental uitgenoodigden namen deel aan dit eetmaal waarop wij ons *koninklijk* (de naam van het hotel bracht dit mede) vermaakten.

Meer dan twee en zestig jaren zijn sindsdien vervlogen; en al de bijzonderheden van den dag van 8 Maart 1828 staan mij nog zoo levendig voor den geest alsof ze gisteren gebeurd waren.

's Anderendaags vertrokken wij uit Gent en het was met een benepen hart dat ik de Universiteitsstad verliet. Bij mijne terugkomst te huis werd ik met de levendigste vreugde door mijnen vader ontvangen. Zijn wensch was vervuld: hij had eenen advokaat als zoon.

Eenige dagen later legde ik mijnen eed af als advokaat voor het hooge gerechtshof te Brussel en werd aan het hof voorgesteld door den advokaat Alexander Gendebien, die bij de omwenteling van 1830 deel uitmaakte van het *Gouvernement provisoire*.

Ik was dus advokaat, en na de zorgeloze en genoeglijke Universiteitsjaren begon voor mij de strijd voor het leven.

En nu, goedwillige lezer, eindig ik mijn geschrift met een woord dat in mijnen studententijd aan het slot van de meeste dissertatiën gedrukt stond, met het woord: TANTUM.

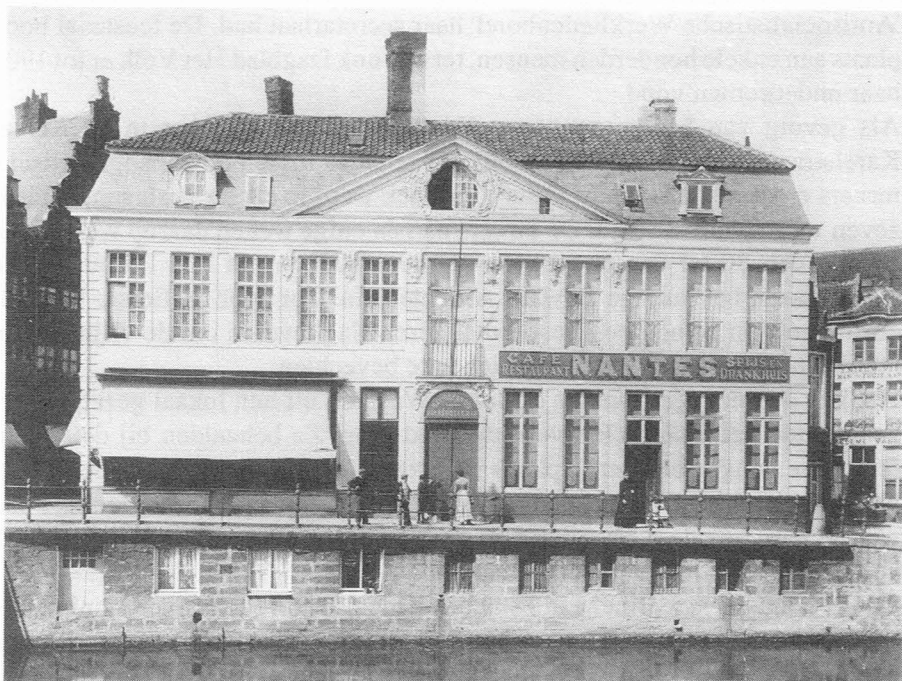
INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 344

Op 14 juni 1904 stelde C. Van Thorenburg in de rubriek "Burgerlijke gebouwen - Kraanlei - XVIIIe eeuw (1755)" in het Frans een fiche op over

Het Huis der Wijschroeders

Het huis der wijschroeders of kraankinderen werd herbouwd in 1755, nadat de verbreding der Kraanlei de sloping van het oud gildehuis gevergd had. De nodige vergunning werd de 5e maart van hetzelfde jaar verleend aan de wijschroeders, op voorwaarde dat ze het emphytheotisch terrein waarop hun lokaal stond zouden betalen en dat zij een nieuwe kaai zouden bouwen. Onze reproductie ontslaat er ons van dit Lodewijk XV-gebouw met zijn ruime proporties, maar zeer sobere versiering, in detail te beschrijven. Het wordt nu ingenomen door een winkel, door de vereniging het *Davidfonds* en door het café *Nantes* dat reeds bestond in de tweede helft van de XVIIIe eeuw. Dit laatste deel werd opgericht op het terrein dat, vóór de verbreding der kaai, ingenomen werd door de kraan met de grote wielen die aan de kaai haar naam gegeven heeft.

Cf. (C. Van Thorenburg), *Histoire du commerce des vins à Gand*, (Gent, 1904), pp. 42-43.

Het huis der Kraankinderen. Copyright A.C.L. Foto Nr. 25973.

TURNCLUB GANDA - HOU EN DE TROU

Mijn belangstelling voor de turnclub Ganda is gegroeid bij het samenstellen van de familiegeschiedenis Haché, waarvan mijn grootmoeder die naam draagt.

Vier van mijn grootooms - Jozef Haché (1892-1978), onderwijzer; Marcel Haché (1893-1944), tekenaar; Gustaaf Haché (1900-1978), journalist en Adolf Haché (1905-1980), paswerker; uit de Vlotstraat te Gent - maakten er tussen 1910 en 1932 deel van uit. Verhalen die zij destijds over Ganda vertelden zijn mij, samen met de verhalen die over hen verteld werden, steeds bijgebleven. Een zichtkaart met de wereldkampioenen Ganda te Rome in 1913 zette me ertoe aan op zoek te gaan naar foto's en zo misschien wat meer te weten te komen over deze uitzonderlijke turnvereniging.

VOORGESCHIEDENIS

Enige jaren na de oprichting van de 'Antisocialistische Jonge Wacht', waarvan Frans Dumon voorzitter was, werd op 2 september 1897 de achttienjarige Maurits Verdonck (1879-1968) aangesteld als turnleider.

Het lokaal van de vereniging bevond zich aan de Oudburg 32, waar ook de 'Antisocialistische Werkliedenbond' haar secretariaat had. De feestzaal bood plaats aan enkele honderden mensen, terwijl ook Dagblad Het Volk er tot 1908 haar onderkomen vond.

Als gevolg van het gespannen politieke klimaat kwam het in de Keizer Karelstraat op een bepaald ogenblik tot relletjes tussen de antisocialistische turners en de socialisten. Maurits Verdonck werd in elkaar geslagen en bleef zeven weken buiten strijd. De turners namen enige weken daarop weerwraak en met een 30-tal van hen troffen ze de socialisten in hun lokaal aan de Garenplaats, het huidige Edward Anseeleplein. Tot voor de Eerste Wereldoorlog zouden ze nog een honderdtal keren slag leveren om de vrijheid van manifestatie op straat voor katholieken te bevechten.

Het jaar daarna reeds werden de Jonge Wachten uit hun lokaal gezet, niettegenstaande het de turnclub voor de wind ging. Ze behaalden bij de bondsfeesten te Brugge een derde plaats in de ere-afdeling aan de toestellen.

Na een kort verblijf in een kolenmagazijn verhuisden ze in 1899 naar het Pand van de Geschoeide Karmelieten in de Vrouwebroersstraat, waarbij ze zich voortaan 'Turnkring Het Volk' noemden.

Op het bondsfeest te Binche in 1899 behaalden ze hun eerste overwinning met een eerste plaats aan de toestellen, en de ereprijs. Twee van hun leden bekleedden er ereplaatsen in het kampioenschap: Jan Van Guysse werd kampioen en Jozef Van Wetteren eindigde tweede.

Datzelfde jaar vonden de turners een onderkomen in het St.-Jozeflokaal van de Burgerkring aan de Wellingstraat 26, en noemden zij zich toen de 'Christen Jongelingenbond'. Op het bondsfeest van Ronse in 1900 werd terug succes geboekt met een eerste plaats aan de toestellen, een eerste plaats bij de vrije oefeningen en een eerste plaats in de wapenoefeningen. Bij het kampioenschap behaalden Jan Van Guysse en Jozef Van Wetteren een eerste en tweede plaats. Voor 1901 werd de Christelijke Jongelingenbond, met als voorzitter Frans Dumon, door de Nationale Bond der Katholieke Wapen en Turnafdelingen in België aangezocht op 21 en 22 juli de tiende bondsfeesten te organiseren op het St.-Pietersplein. Het werd een prachtige manifestatie; de beste die ooit gegeven werd, getuigde Maurits Verdonck later. Er waren ruim 1400 deelnemers, en dit betekende de oprichting van 'Vlaanderen Turngouw' waarvan Maurits Verdonck technisch afgevaardigde werd. In het najaar van 1902 werden de 136 leden van de 'Christen Jongelingenbond' buitengezet en meester Verdonck als turnleider afgezet.

STICHTING GANDA

In oktober startte Maurits Verdonck in een herberg aan de Molenaarstraat dan maar met een eigen turnkring onder de naam Ganda - Hou ende Trou, leuze die samen met de Gentse Leeuw het vaandel sierde. Het bestuur werd voorgezeten door Georges Fol en Arthur Fonck was ondervoorzitter. Alfons Thys fungeerde als schrijver. De pas later bekend geworden beeldhouwer Oscar Sinia (1877-1956) werd schatbewaarder en naast bestuurder werd Maurits Verdonck uiteraard ook turnleider.

De zetel en het eerste lokaal van Ganda bevonden zich in het koffiehuis Café du Parc aan het St.-Pietersplein 47, op de plaats waar ook ciné du Parc (nadien cinema Leopold III) zijn intrek zou nemen.

Van bij de aanvang oogste Ganda succes bij tornooien en kampioenschappen en verwierf het aldus vrij vlug aanzien in de gymwereld. Bij de Bondsfeesten te Leuven in 1903 behaalde het vijf eerste plaatsen bij de wedstrijden op de toestellen, de vrije oefeningen, de wapenoefeningen, de piramiden en het afstandlopen. Bij het kampioenschap werd Jan Van Guysse tweede, Julien Verdonck derde, Maurits Verdonck vierde en Karel Claus elfde. Zowel op het gouwfeest te Temse in 1904, als het gouwfeest te Zele in 1905, kaapte Ganda alle eerste plaatsen weg. Ook op het bondsfeest te Luik in 1905 was Ganda niet te verslaan. Het werd vier maal eerste en won daarenboven de Prijs van de Koning. Tijdens ditzelfde kampioenschap behaalde het de 2e, 3e, 5e en 9e plaats.

In 1906 veroverde het te Pepinster de eerste vijf prijzen en te Namen de eerste acht prijzen plus de algemene ereprijs en bij het bondsfeest te Aalst in 1907 de vier eerste plaatsen. Het kampioenschap bezorgde een eerste plaats aan

Julien Verdonck en de tweede plaats aan Maurits Verdonck. Ook in 1908 te Dendermonde werden vijf eerste plaatsen door Ganda-turners ingenomen.

WERELDKAMPIOENSCHAPPEN

In datzelfde 1908 nam Ganda deel aan de Katholieke Wereldkampioenschappen te Rome. De openingsplechtigheid had plaats in het Vaticaan op 23 augustus 1908 en op 26 augustus wonnen zij de schiftingswedstrijden onder de acht Belgische kringen. 's Anderendaags werd het met een 13 man sterke ploeg - en in aanwezigheid van Paus Pius X (Guisepo Sarto - 1835-1914) - wereldkampioen met o.m. Maurits Verdonck en zijn broer Julien Verdonck, Pieter Souwerck, Jerome Laeremans, Frans van Roekeghem, Georges De Coninck, Maurice Boone, Emiel De Grijze, Karel Claerman, A. Burggraeve, J. Van Hove, J. De Vogelaere en A. Leyman.

Het was de bekroning van jarenlang ijveren om tot de top te behoren en te werken aan daden van moed en durf, want zelfs in Rome zijn de turners op de vuist moeten gaan om hun vrijheid als katholiek langs de straten te verdedigen. Van toen af was Ganda over gans de wereld bekend, en was hun faam tot

Wereldkampioenschappen Rome 27 augustus 1908. - Maurits Verdonck (3e links achter) en zijn broer Julien Verdonck (2e rechts achter), Pieter Souwerck (2e links achter), Jerome Laeremans, Frans Van Roekeghem, Georges De Coninck, Maurice Boone (2e rechts midden), Emiel De Grijze, Karel Claerman (achteraan rechts), A. Burggraeve, J. Van Hove, J. De Vogelaere en A. Leyman (foto verzameling Erik Dekeyser).

ver over de grenzen gevestigd.

In 1909 behaalde het terug drie eerste prijzen bij het gouwfeest te Ouwegem en de twee eerste prijzen te Mechelen. Ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 werden terug wereldkampioenschappen georganiseerd en behaalde Ganda opnieuw een triomf met vier eerste plaatsen en een tweede plaats. Julien Verdonck werd internationaal kampioen en Maurits Verdonck werd er tweede. Ganda veroverde ook de Prijs van de Koning en bevestigde daarmee haar onbetwist meesterschap.

Regelmatig kwamen nieuwe leden de rangen vervoegen. Soms werden ze gerecruteerd uit andere turnmaatschappijen die onze stad rijk was. Zo kwamen o.m. de gebroeders Jozef en Marcel Haché uit de turnafdeling van de Christen Jongelingenbond, gevestigd in de kringlokalen van St.-Martinus in de Rasp-huisstraat.

Sedert 1894 werden in ons land nationale bondsfeesten en sedert 1898 Vlaamse gouwfeesten georganiseerd. Ganda blonk er telkens op uit. Zelf organiseerden zij ook grootse turnmanifestaties, zo o.m. te Gent in 1901 en het 'Wederlandsch Turnfeest' te Gent op 17 juli 1910 waarop 35 (!) turnkringen vertegenwoordigd waren.

Het Gandabestuur werd regelmatig herkozen en in 1911 was Jules Legrand, de consul van Griekenland, ere-voorzitter. Jozef Haché was schrijver en Karel Bekaert schatbewaarder. Naast Julien Verdonck fungeerde ook Pieter Souwerck (1880-1925), die na de oorlog voorzitter werd van de 'Katholieke Jonge Wacht' en hulpschrijver van de 'Vrije Katoenbewerkerbond Recht en Plicht', als onderbestuurder. Het bestuur en de turnleiding bleef in handen van Maurits Verdonck.

De bondsfeesten te Diest en de gouwfeesten te Eeklo van 1911 bezorgden Ganda respectievelijk drie eerste en alle eerste prijzen. In 1912 ging Ganda naar Spa voor het bondsfeest en zij behaalden er een eerste, twee tweede en twee derde plaatsen. Julien Verdonck was derde en Emiel De Grijze was vierde bij het internationaal kampioenschap. Te Berchem won het de jubileumschaal geschonken t.g.v. het 25-jarig bestaan van de Katholieke Turnbond.

1913 werd terug een buitengewoon jaar voor Ganda. Ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling te Gent die plaats had van 26 april tot 3 november, organiseerde Ganda op 15 augustus een prachtig bondsfeest waaraan meer dan 4000 turners deelnamen.

Op 6 september van datzelfde jaar werden zij te Rome gelauwerd als wereldkampioen. In dagblad 'Het Volk' van 11 september 1913 lezen we onder de titel 'Ganda te Rome' volgend bericht dat ondertekend was door Jozef Haché: *'Rome, 7 september 1913. - Heer Hoofd-opsteller. - Zaterdag 6 september, hadden de groote Internationale Turnwedstrijden plaats in het Stadium te Rome. Zoals we u getelegrafeerd hebben, bekwamen we het totaal der punten met toejuiching der jury. Heden Zondag hebben de 20.000 gymnasten zich naar het Vatikaan begeven om er den pauselijke zegen te ontvangen. Dezen*

Wereldkampioenschappen Rome 6 september 1913. - Julien Verdonck (links achter), Pieter Souwerck (3e links achter), Albert Kint, Piet Pusters, Joris De Raeve, Joris De Coninck (senior), Arthur De Smet, Jeroom Laeremans (rechts achter), Jozef Haché (zittend rechts), Karel De Vliegheer, Joris De Coninck (junior), Emiel De Grijze, Maurits Verdonck (4e links achter). (zichtkaart verzameling Erik Dekeyser)

namiddag zijn onze marschen, oefeningen en pyramiden geestdriftig toegelicht geworden door over de 30.000 toeschouwers. We zijn warm geluk gewenscht door den heer Consul van België, de geestelijke overheden en de inrichters van de feesten. Deze morgen kondigden de dagbladen het wellukken van de feestelijkheden reeds aan en wijdden geheele bladzijden aan de beschrijving onzer methode en manier van uitvoeren. Zij spreken uitsluitelijk van 'Ganda' en houden niet op den uitbundigsten lof te zwaaien. Dezen avond, van het Stadium terugkeerende, hadden wij de grootste moeite om ons eenen doortocht te banen door de ontzaglijke menigte nieuwsgierigen, die niet ophielden te roepen: Viva Ganda! Viva Belgio! Onze overwinning is des te meer betekenisvol, daar we maatschappijen te bekampen hadden van Canada, Engeland, Schotland, Ierland, Frankrijk, Duitschland, Zwitserland, Oostenrijk, Italië, enz. enz. Er waren zelfs twee maatschappijen opgekomen, eene van Tunesië en eene van Algerië. Ziehier de overwinnende afdeeling: Julien Verdonck, Pieter Souwerck, Albert Kint, Piet Pusters, Joris De Raeve, Joris De Coninck (senior), Arthur De Smet, Jeroom Laeremans, Jozef Haché, Karel De Vliegheer, Joris De Coninck (junior), Emiel De Grijze, Maurits Verdonck, professor. Aanvaard, Heer Hoofdopsteller, onze hartelijkste groeten.

De Gentenaars waren zo sterk dat de Italiaans kranten over de "Reuzen van het Noorden" schreven. Deze wereldkampioenschappen maakten zulkdanige

indruk op Paus Pius X dat hij een eigenhandig ondertekende felicitatiebrief stuurde aan Ganda.

In oktober vocht Ganda met 48 keurturners te Roubaix tot de socialisten aldaar ontzag kregen. De Belgische kringen die daar aanwezig waren wilden slechts in de stoet meestappen nadat Ganda de kop had genomen.

Bij het XXe bondsfeest te Oostende van 27 tot 29 juni 1914 waren de eerste en de twee tweede plaatsen terug voor Ganda terwijl Julien Verdonck de eerste plaats en Marcel Haché de vierde plaats veroverde in het kampioenschap.

WERELDOORLOG

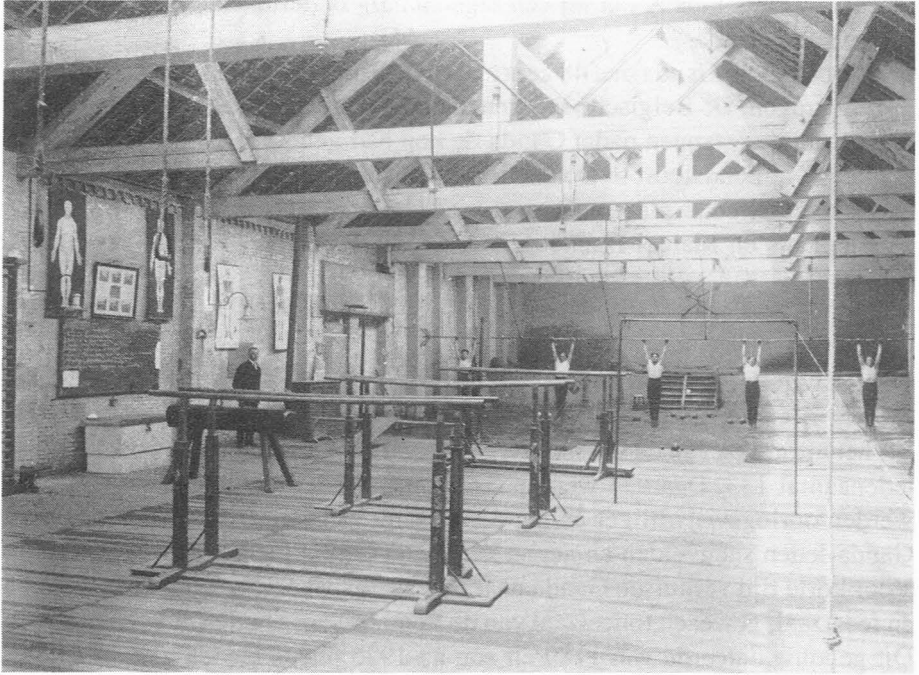
Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914 bedroeg het ledenaantal 133. Daarvan werden 52 mannen onder de wapens geroepen of werden oorlogsvrijwilliger en lag de werking van Ganda praktisch stil. Vier Ganda-leden sneuvelden en negen kwamen verminkt terug.

Voor korte tijd verhuisde Ganda naar de Parnassusberg, een dans-, vergader- en feestzaal, gewezen toneelzaal van de Fonteinisten aan de Oude Houtlei 38. Dit gebouw dateerde van 1789 en zou na 1926 plaats bieden aan de Kunst-drukschool St.-Lucas, nadien Higro. Jammer genoeg werd dit pand gesloopt om plaats te maken voor de nieuwbouw van het Secundair St.-Lucasinstituut. In 1918 huurde Meester Verdonck een lokaal aan de Rogierstraat 85 (Rozier). Gedurende maanden werd er hardnekkig gewerkt om het nieuwe lokaal bruikbaar te maken. Ook de voorturnleergangen waarmee in 1913 werd gestart en de leergangen als turnleider vonden er sinds 1920 plaats. Deze turnzaal was gelegen in het De Vreesebeluik (Cité Ouvrière) waar zich thans de Universiteitsbibliotheek (boekentoren) bevindt.

Tussen de huisjes, in de hoogte gebouwd en slechts te bereiken via een trap met een achttal treden, was de toegang tot de zaal die achter die huisjes gelegen was. In de gymzaal met plankenvloer, stonden de onderscheiden toestellen en achteraan bevond zich de zandbak waar aan gewichtheffen kon worden gedaan. Aan de muren waren de klimrekken bevestigd en voorts was de zaal versierd met anatomische afbeeldingen, leuzen, voorstellingen van oefeningen en clubberichten.

In 1920 werd het eerste na-oorlogs turnfeest gehouden te Lier wat Ganda de gelegenheid gaf haar zegereeks verder te zetten.

Te Antwerpen werden van 14 augustus tot 12 september 1920 de Olympische Spelen gehouden. Op zondag 22 augustus voerden 87 turners - in een plassende regen - gedurende een uur een onvergetelijke reeks oefeningen uit, geestdriftig toegejuicht door 80.000 toeschouwers die er op de aankomst van de marathonwedloop wachtten.

Ganda's turnzaal, gelegen achter de huisjes van het De Vreesebeluik aan de Rogierstraat 85 (Rosier) van, 1918 tot 1935, de huidige Universiteitsbibliotheek (foto verzameling Erik Dekeyser).

MEISJES EN DAMES

Inmiddels rijpte bij Maurits Verdonck het plan om met een vrouwenafdeling van wal te steken. Ondanks de vele tegenkantingen werd in 1920 gestart met Rachel Mets als leidster van de meisjes en Estelle Boone als leidster van de dames.

Reeds van bij de aanvang werd ook bij de dames succes geboekt. Tijdens de eerste zes maanden van het jaar 1921 (26 weekends) deden zij mee aan 24 (!) wedstrijden w.o. het kampioenschap voor Vreemde Kringen te Straatsburg (Fr.). In 1932 - toen ze terugkeken op meer dan tien jaar werking - konden de meisjes en dames prat gaan op vier Prijzen van de Koningin, 52 gewonnen prijzen, acht maal Kampioen van België en tweemaal Wereldkampioen: Brno in 1922 en Praag in 1929.

In 1921 was het voorzitterschap van Ganda in handen van Frans Dumon, het ondervoorzitterschap werd waargenomen door Joris De Raeve die het in 1922 aan Jozef Van Damme doorgaf terwijl Maurits Boone hulpschrijver was. De leiding van de jongens lag bij Maurits Naessens. Ganda telde toen 200 leden waarvan 128 werkende (turnende) leden.

Vanaf 1920 trad Ganda op voor de Wetenschappelijke Vlaamse Congressen

die plaatshadden te Brugge, Antwerpen, Kortrijk en Gent.

Bij het bondsfeest te Spa zag Ganda - door een verkeerde optelling van de punten - de Prijs van de Koning aan zijn neus voorbijgaan. Men erkende de fout maar herstelde ze niet. De dames daarentegen oogstten er enorme bijval.

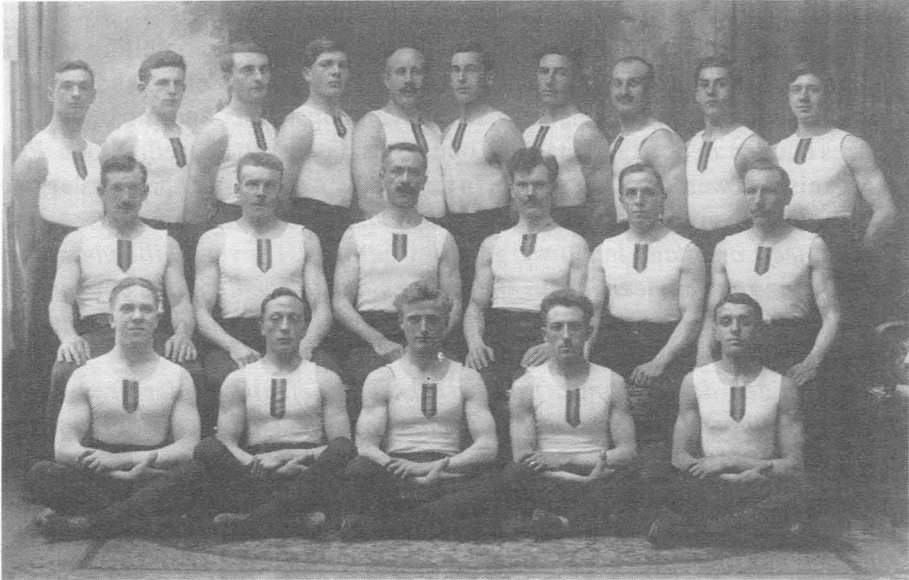
Succes hadden ze ook bij de talrijke optredens die tussen de wedstrijden door georganiseerd werden. Zo lazen wij in de krant van 4 mei 1922 het verslag van een Rerum Novarumherdenking te Gent: (...) *De beroemde Turnmaatschappij Ganda heeft ons daar iets onvergetelijks bezorgd. De verschillende afdelingen van vrouwen, leerlingen, knapen en mannen, wedijverden om het best en het is voor ons onmogelijk hier den bijval te beschrijven, die hunne oefeningen bij het publiek inoogstten.*

De pyramiden der leerlingen; de verrukkende oefeningen der vrouwenafdeeling, de voorstellingen van standbeelden naar de oude en nieuwe kunst en der levende tafereelen, naar de grootste kunstenaars, alsook de prachtige baletten 'Kindervreugde', 'Ganda', 'De Oogst' door de verschillende afdelingen uitgevoerd, waren voor de aanwezigen een ware openbaring van al het schoone, kunstige, goede en edele, en voor onze werkersjeugd in de welbegrepen lichamelijke opvoeding besloten ligt. De verheerlijking van 'Rerum Novarum' als levend tafereel, door al de leden uitgevoerd, was een prachtige en diep indrukwekkende daarstelling van het wezen en streven onzer geliefde christene werkersbeweging. Tijdens de verheerlijking werden de 'Vlaamse Leeuw' en de 'Brabançonne' rechtstaande en met geestdrift, door de honderden aanwezigen gezongen. Waarlijk, wij bekennen het graag, dat wij dergelijk feest, nog maar zelden hebben bijgewoond, en kunnen niet nalaten, hier openlijk Dr. Maurits Verdonck, de ziel van Ganda, en zijne krachtige medewerkers en medewerksters, onze bewondering en hulde te betuigen (...).

TSJECHOSLOVAKIJE

Ter gelegenheid van de Wereldkampioenschappen van 1922 te Brno in Tsjechoslovakije werd Ganda in de gelegenheid gesteld een reis te ondernemen die de turners langs de mooiste steden van Duitsland, Oostenrijk, Tsjechoslovakije, Italië, Zwitserland, Frankrijk en Luxemburg bracht. Onderweg waren tal van optredens voorzien, zo o.m. in Venetië op 17 augustus. Te Rome werden zij na een demonstratie op het St.-Pietersplein - als één van de eerste - door Paus Pius XI (Achilles Ratti - 1857-1939) in audiëntie ontvangen, wat een enorme indruk bij de Ganda-leden naliet. Tijdgebrek was er de oorzaak van dat de heren mislukten op de wereldkampioenschappen terwijl de dames er Kampioen van Europa werden.

In het bestuur van Ganda, dat inmiddels omgedoopt werd in 'Hogere Volksschool voor Lichamelijke Opvoeding Ganda', werd baron Jean Verhaegen uit de Oude Houtlei aangezocht het erevoorzitterschap waar te nemen, een functie

Vermoedelijk de Wereldkampioenen van Brno (Tsjechoslovakije) in 1922 - Achteraan: v.l.n.r.: ?, ?, Marcel De Sutter, Marcel De Vreese, Pieter Soewerck, Frans Van Damme, Jos Morant, ?, Raf Pataer, Georges De Vreese. Midden: ?, ?, Maurits Verdonck, Maurits Naessens, Maurice Boone, ?. Vooraan in midden Gustaaf Haché (foto verzameling Erik Dekeyser).

die in 1926 werd overgenomen door Prof. dr. Frans Daels (1882-1974). Het jaar 1924 werd gekenmerkt door de afscheuring van een groep ondankbare leden, de 'Artevelde Telgen', dat slechts een kort leven beschoren was. Toch bekwam Ganda op het bondsfeest te Namen vijf eerste plaatsen in de vrije oefeningen, de wapenoefeningen, de pyramiden, de baletten en de marmergroepen. Aan de toestellen in ere-afdeling bekwam zij een derde plaats. Enige dagen later werd Ganda uitgesloten uit de 'Katholieke Werkliedenbond Het Volk'. Dit belette niet dat de dames een eerste maal Kampioen van België werden, zij ontvingen de Prijs van de Koningin te Spa, alle (veertien) eerste prijzen en ereprijzen te Oudegem, Merksem, Brugge en St.-Niklaas. De kleine leerlingen triomfeerden met tien eerste prijzen te Waarschoot, Lokeren, Deinze en Wetteren. De mannen oogstten succes en veroverden de gouwschaal te Waarschoot, Lokeren, Deinze en St.-Niklaas. Tijdens het bondsfeest te Leuven in 1925 werd Marcel Buysse tweede en Frans Van Damme vijfde in het kampioenschap, terwijl Ganda terug twee eerste plaatsen veroverde.

IJZERBEDEVAARTEN

Vanaf 1923 leidde Ganda de ordediensten op de IJzerbedevaart te Diksmuide, en voerde het er met zijn bazuinblazers, vendeliers en turners een feestpro-

gramma op met plastische uitbeeldingen van Vlaamse volksliederen als het 'Arteveldelied', 'Vliegt de Blauwvoet', 'O Kruise de Vlaming' en 'De Vlaamse Leeuw'. Aanvankelijk hadden deze vieringen plaats op de Grote Markt, nadien aan de IJzertoren zelf. In 1930 geraakte Ganda zelfs betrokken bij incidenten met de Rijkswacht, toen een vliegtuig anti-Vlaamse en provocerende pamfletten over de bedevaartweide uitstrooide. Maurits Verdonck, die met de Rijkswacht wou onderhandelen, werd hardhandig aangepakt en kreeg een kolfslag op de schouder.

In 1927 werd het 30-jarig bestaan van Ganda gevierd met een groots turnfeest op het St.-Pietersplein te Gent. Het jaar daarna wonnen de mannen de gouwschaal te Temse en behaalde een groep van 22 meisjes op 22 juli te Mechelen drie eerste prijzen.

Gymclub Ganda bleef het goed doen op de internationale meetings en werd tijdens de kampioenschappen (Orel'sfeesten) te Praag (Tsjechoslovakije) van 3 tot 8 juli 1929 terug Wereldkampioen. Er waren daar 32 landen vertegenwoordigd en men telde er 52.000 deelnemers! De mannen werden er wereldkampioen vóór Amerika, Duitsland en Frankrijk met 197 punten op 200: Pol De Mey, Basiel van Hoorick, Jozef Vercruyssen, Raymond Van den Boogaerde, William Deneubourg, Edmond De Wulf, Jan Wesemael, Marcel Goossens, Karel De Baets (Ganda's huisfotograaf), Maurits Moerman, Maurits Boone, Rafael Pataer. De vrouwen behaalden er 189,5 punten op 200:

De wereldkampioenen Ganda bij de Orel'sfeesten te Praag (Tsjechoslovakije) van 3 tot 8 juli 1929 met v.l.n.r.: Marie Mestdach, Marie De Wulf, Elisabeth Hoste, Anna De Bruyne, Madeleine De Bruyne, Louise D'Hollander, Leonie D'Hollander, Berthe Haustraete, Emma Baeyens, Marie De Bruyne, Irène De Craene, Josephine D'Hollander, Georgette Padt (foto verzameling Erik Dekeyser).

Georgette Padt, Maria en Anna De Bruyne, Josephine, Louise en Leonie D'Hollander, Irène De Craene, Madeleine en Marie De Wulf, Elisabeth Hoste, Berthe Haustraete en Marie Mestdach.

Ze traden verder ook op te Straatsburg (Fr.), Maastricht (Nl.) en het Frans Bondsfeest te Algiers (Afrika) op 6 juni 1930 waar ze voortreffelijke resultaten boekten.

SCHOUWBURG

Om de reizen als bijvoorbeeld deze naar Praag te kunnen bekostigen werden soms uitzonderlijke initiatieven genomen. Reeds op 1 juni 1924 verleende Ganda in de Minardschouwburg zijn medewerking bij de creatie van 'Judas' van Cyriel Verschaeve (1874-1949) en bij de opvoering van 'Sepp'I' met muziek van Emiel Hullebroeck (1878-1965) waarvan de première plaats had op 14 april 1929 in de Gentse K.N.S.

Het verleende ook zijn medewerking bij de figuratie van 'Paganini', een operette van Frans Lehar op 14 oktober 1928 en in februari-maart 1929 aan 'De Miljoenenbruid', een zangspel in 3 bedrijven van Karel Van Rijn met muziek van Henri Kennes, waarvan de creatie plaats had op 23 februari 1929.

In het binnenland werd steeds weer Ganda aangezocht bepaalde feestelijkheden met zijn gymoefeningen - waarvan o.m. de pyramides opvielen - aan te vullen. Jaarlijks waren zij aanwezig op de gouv- en bondsfeesten, vulden vanaf 1927 een totaalprogramma bij de 11-juliviering op de Kouter en in andere Vlaamse gemeenten. Zo werd in 1930 o.m. op de Kouter de uitbeelding gebracht van 'Vlaanderens Geschiedenis' met als orkestleider Jan Platel. Ganda bood ook hulp aan de kunstgroep Apollo waarvan Jan Platel de spilfiguur was.

In hetzelfde jaar 1930 nam Ganda deel aan het bondsfeest op de Wereldtentoonstelling van Luik en won er de eerste prijzen voor opvoedkundig turnen, de tweede prijs in de wapenoefeningen en de derde prijs in de vrije oefeningen. Te Antwerpen had het pech wanneer ze op het internationaal bondsfeest op onregelmatige wijze met één tiende punt geklopt werden tijdens het Wereldkampioenschap (alle juryleden waren Antwerpenaars en Brabanders!).

Op de Kouter wonnen ze daarentegen het Kampioenschap van Gent waardoor ze het aantal kampioentitels van België op 12 bracht. Maurits Verdonck maakte datzelfde jaar een palmares op en keek terug op 5 wereldkampioenschappen, de jubileumprijs van de Bond, 7 Prijzen van de Koning, 4 Prijzen van de Koningin, 58 ereprijzen en 526 wedstrijden met 441 eerste prijzen.

Ganda had ook, zoals reeds eerder werd gesuggereerd, een groot aandeel in de ontvoogding van het Vlaamse Volk, door haar deelname aan betogingen en voordrachten w.o. de 'Wetenschappelijke Vlaamse Congressen' over het ganse Vlaamse land.

Niettegenstaande de betreuenswaardige toestand waarbij de lichamelijke opvoeding in handen was van drie politieke partijen en de kring nooit ernstig gesteund werd, maar meestal heftig bevochten om haar Vlaams-zijn, telde Ganda in 1929 vijf afdelingen: de Vrouwenafdeling o.l.v. Louise en Leonie D'Hollander en mevrouw Frans Daels - Jeanne Vercauteren (1887-1968) - als erevoorzitster telde 32 leden; de Mannenafdeling telde 83 leden en stond onder leiding van Maurits Boone; de Meisjesafdeling o.l.v. Berthe Haustraete telde 14 leden; de jongensafdeling stond onder de leiding van Baziel Van Hoorick en telde 21 leden; de Veteranen waren met 18 leden. Verder waren er ook nog 34 ere- en beschermleden.

Sommige families waren uiterst talrijk vertegenwoordigd in Ganda. Ik noemde reeds de gebroeders Haché, maar ook de familie De Vliegheer (met vier broers) en vooral de familie D'Hollander-De Bruyne was in de loop van het Ganda bestaan met 12 leden vertegenwoordigd.

KNELPUNTEN

Tot in 1931 was Ganda aangesloten bij de 'Nationale Bond der Katholieke Turn- en Wapenmaatschappijen van België' alsook bij de 'Vlaanderen Turngouw' en konden zij meedingen in alle nationale en internationale wedstrijden. De gouw kon echter niet aanvaarden dat oefeningen, opvoeringen en demonstraties gemengd waren. Ook andere knelpunten waren er de oorzaak van dat Ganda in 1932 geschorst werd uit de bond en de gouw, waardoor ze aan geen wedstrijden meer mochten deelnemen.

In een brief van 22 mei 1930 liet de bisschop van Gent, Mgr. Honoré Coppieters (1874-1947), langs de 'Vlaanderen Turngouw' om aan Ganda drie vragen stellen: 1. Wordt de turnopleiding aan de dames door een dame gegeven; 2. Hebben mannen toegang tot het lokaal waar de vrouwen turnen en zijn er mannen aanwezig; 3. Worden er gemengde wedstrijden en optredens georganiseerd? Met een brief van 3 juni 1931 werd Ganda voor één jaar geschorst. De definitieve schorsing kwam er met een brief van 29 april 1932. De vraag dient gesteld of een vermeende gebrek aan moraal alleen wel de ware reden was. Echte redenen dienen ook gezocht in de richting van het extreem flamingantisme van Ganda en het feit dat zij met kop en schouders boven de andere turnverenigingen uitstaken, waardoor zij dikwijls met de prijzen gingen lopen.

De kunstgroep Ganda, een onderafdeling van de turnmaatschappij, bleef een veel gevraagde groep in tal van Vlaamse gemeenten. In 1932 had Ganda haar bijdrage verleend aan 576 feesten, stoeten en kunstuivoeringen. De vrouwen legden zich meer toe op o.m. volksdansen, rondedansen en tyrolerdansen terwijl de mannen ook de pandoerendans in hun programma opnamen. Ook beeldhouwers en kunstschilders deden beroep op het poseertalent van tien-

Ganda-optreden bij de 11 juliviering op de Kouter te Gent op 10 juli 1932 (foto K. De Baets - verzameling Erik Dekeyser).

tallen atleten die Ganda rijk was. Zij werden meestal met een - voor die tijd weinig beteknend, maar mooi - kunstwerkje vergoed. Niet te verwonderen dat bij sommige oud-Gandaleden of hun familie, thans een waardevol kunstwerk hun woning siert. Zo zag ik bij mijn bezoeken naast beeldhouwwerken van Oscar Sinia (1877-1956) en Gustaaf Van den Meerssche (1891-1970) ook werken van Georges Verbanck (1881-1961) en schilderijen van Evarist De Buck (1892-1974).

Toen het De Vreesebeluik in 1935-36 werd gesaneerd was de gymclub Ganda reeds verhuisd naar de Normaalschoolstraat 38. Het had er zijn lokaal op de plaats waar zich sinds 1958 het Unic-warenhuis bevindt. Achteraf verbleven ze nog in een zaaltje in de St.-Amandsstraat (café 'Torekens'), Café St.-Arnold (Kortrijksepoortstraat) en tenslotte in 'De Rode Hoed' (Klein Turkije).

Tot voor de Tweede Wereldoorlog had Ganda de handen vol, waarna het zijn openbare activiteiten stilaan begonnen te verminderen. Op 26 maart 1938 oogstte Ganda nog bijval met 'Ganda's Wonderfeest' in drie bedrijven in de K.N.S. De turnlessen bleven echter doorgaan en werden gegeven door oud-Gandaleden of assistenten van Maurits Verdonck. Zo gaf Felicien Claus op het einde van de oorlog en na de bevrijding een aantal jaren turnles. Toen zij in 1963 uit de Rode Hoed weg moesten, waren nog 60 leden ingeschreven. Toch bleef Ganda bestaan, zij het met een beperkte groep, die gedurende meer dan 25 jaar o.l.v. Pierre Bontinck (1920-1992) en volgens de principes van Prof.

Dr. Maurits Verdonck, elke vrijdag in zaal Rooigem aan gymnastiek deed, taak die thans door Nestor Van Doorselaere is overgenomen.

MAURITS VERDONCK

Maurits Verdonck werd geboren te Gent op 21 april 1879. Zijn vader Louis was schrijnwerker en specialiseerde zich in gymnastische toestellen. Hij had een zaak aan de Kortrijksepoortstraat 172 (huidig huis St.-Medard) een drietal huizen voor 'Kapelleke Schreiboorn', een zaak die later door Julien Verdonck, de broer van Maurits, werd verdergezet o.m. aan de Meersstraat 105 en de St.-Denijslaan 13 (1933).

Maurits volgde lager onderwijs in de School 'Spanoghe' aan de St.-Lievensstraat 8 (huidige St.-Lievenspoortstraat) te Gent, in 1880 geopend en genoemd naar haar weldoenster Euphrasine Spanoghe (†1877) en verliet als 14-jarige de hoofdschool in de Onderstraat. Als 11-jarige behaalde hij reeds een eerste prijs in rekenen op 8000 leerlingen. Maurits leerde toen de stiel van houtbewerker. Hij voelde echter dat hij voor iets anders in de wieg was gelegd. Hij was sportief, had vele talenten en zijn interesse ging uit naar het turnen en de lichamelijke expressie. Reeds op 17-jarige leeftijd was hij turnleider en gaf hij les in de Gentse broederscholen w.o. het St.-Amandusinstituut aan de St.-Michielsstraat.

Hij werd Europees en Belgisch kampioen roeien; werd Belgisch Kampioen hoogspringen, polsstokspringen, lopen, schermen en gewichtheffen en ontving de prijs van de Koning te Spa. In 1907 werd hij benoemd tot turnleraar na het behalen van diploma van turnleraar in de lagere, middelbare en normaalscholen. Hij werd achtereenvolgens turnleraar benoemd aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen en Brugge en aan de Rijksmiddelbare Normaalschool te Gent. Hij was een self-made-man en studeerde verder aan het 'Institut Supérieur d'Education Physiques' voor het behalen van de graad van Licentiaat in de Lichamelijke Opvoeding. Daarna speelde hij het klaar om in 1920, op 41-jarige leeftijd, met grote onderscheiding, tot doctor in de Lichamelijke Opvoeding te promoveren. Dit stelde hem in de gelegenheid - bij K.B. van 7 oktober 1925 - zelf aan de Gentse Rijksuniversiteit te doceren. Aan de faculteit geneeskunde werd hij belast met de cursus 'Didactiek der gymnastiek in de schoonheidsleer der bewegingen' en in de afdeling 'Spelen en Sport'. In 1936 werd zijn bevoegdheid uitgebreid met de leergang 'Bijzondere methodeleer der lichamelijke opvoeding'. In 1939 werd hij benoemd tot hoogleraar.

Als gevolg van zijn vlaamsgezindheid zou hij - zoals vele Vlamingen - na de Tweede Wereldoorlog op de zwarte lijst komen. Hij werd niet meer als professor aanvaard. Hij werd evenwel in 1951 bij K.B. in ere hersteld. Hij was toen echter reeds 72 jaar en met ingang van 21 april 1949 werd hij tot het emeritaat toegelaten.

1913 - De assymetrische pyramide was een originele en sterke oefening waarmee Ganda reeds vroeg naar buiten trad (Foto Ch. De Wilde, verzameling Erik Dekeyser).

Ondertussen was hij ook leraar geweest aan de Sociale School te Heverlee, het St.-Augustinuscollege te Edingen en de Sociale Hogeschool voor vrouwen te Antwerpen. Tijdens de weinige vrije tijd die hij had gaf hij ook massage aan gehandicapten, en verzorgde aldus 4304 mindervaliden.

Gedurende 25 jaar was hij daarenboven voorzitter van het 'Nationaal Verbond der Katholieke Turners' en lid van de jury bij de Olympiade te Antwerpen. Over de lichamelijke opvoeding heeft Maurits Verdonck een totaal eigen opvatting weten op te bouwen. Vooral de assymetrie, het onderwerp van zijn doctoraatsthesis, was zijn stokpaardje.

Hij had ook aandacht voor het kunstzinnige en leerde zijn leerlingen volksdansen. Zijn befaamde marmergroepen (poses plastiques) hadden veel succes en werden op grote schaal verspreid in een reeks van 36 zichtkaarten.

Zijn filosofie verkondigde hij tijdens de 83 voordrachten en wetenschappelijke lezingen die hij gaf, waarbij de Gandaleden optraden als levende documentatie. Dit staat te lezen in talrijke publicaties, zo o.m. in 'Vlaanderens Turnblad' waarvan hij medestichter was.

Hij was ook auteur van 307 bijdragen in sportkranten en van een tiental boeken die o.m. in het Frans werden vertaald.

Hij vormde in totaal 23.192 leerlingen; organiseerde 9 grote buitenlandse reizen w.o. de Romereis met de Pauselijke Audiëntie; gaf 1128 demonstraties, feesten, prijskampen. Hij heeft in Ganda-verband 7212 volksjongens en -meisjes opgeleid en geoefend.

Prof. Dr. Maurits Verdonck was dus een veelzijdig man en een merkwaardige persoonlijkheid. Het was een kleurrijk en vooral talentrijk figuur met een veelzijdigheid aan interesse en opvattingen. Hij was vastberaden en bezat een bewonderenswaardige overtuigingskracht. Dit getuigden o.m. zijn oud-leerlingen en oud-Gandaleden die ik op mijn zoektocht heb ontmoet. Zij koesteren nog steeds een opmerkelijke bewondering tegenover deze energieke en enthousiaste meester.

Maurits Verdonck was in 1910 gehuwd met Blanca Ghijs (1887-1973) en was vader van drie kinderen: Germain, Christiane (†) en Raoul. Prof. Dr. Maurits Verdonck overleed te Gent op 1 maart 1968 in de leeftijd van 89 jaar.

Erik DEKEYSER

Dank aan:

Pierre Bontinck (†25 maart 1992), Merelbeke; Rachel Claerman, Gent; Felicien Claus, Gent; Anna De Bruyne, Gent; Hannelore Vercruyssen, Gent; Willy Laporte, R.U.Gent; Sportmuseum Vlaanderen te Leuven; Dagblad Het Volk, Gent; Leon Ross, Waarschoot; Godelieve Haché.

Bronnen:

Liber Memorialis RUG, 1962;
De Clercq, Katrien; Algemeen besluit Licentiaatsverhandeling 'Leven en werken van Maurits Verdonck. Bijdrage tot het archief voor het turnwezen.'; Leuven 1987;
Crick, Jef; Prof. Em. M. Verdonck 60 jaar Ganda-leider; in dagblad Het Volk van 18 mei 1957;
Xle bedevaart en stormloop van 't jaar 1930 te Diksmuide;
Almanak Het Volk, 1910 tot 1912;
Wegwijzer van Gent; 1906 tot 1934;
Ad. Van Vlaenderen; Geschiedenis der Gentschen Vrijen Katoenbewerdersbond, 1887-1927;
Archief Ganda in Rectoraat R.U.G.
Dagbladen: Het Volk van 11 september 1913; Het Volk 4 mei 1922; De Dag 7 mei 1935.
Verriest, Guy; Het Lyrisch Toneel te Gent; 1964.
Van Schoor, Jaak; Een huis voor Vlaanderen; 1971.

XAVEER DE COCK

Enkele dagen geleden (namelijk op 10 maart) was het 175 jaar geleden dat de schilder Xaveer De Cock geboren werd.

Toen dit 150 jaar geleden was, in 1968, schreef Pierre Kluyskens een artikel over de gebroeders De Cock.

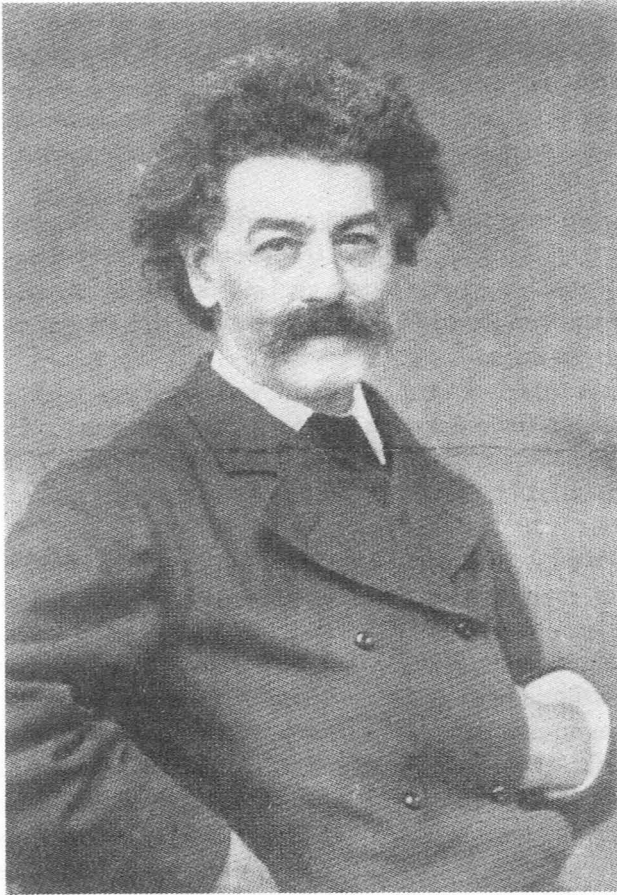
Wij zijn er van overtuigd dat onze leden met belangstelling kennis zullen nemen van deze tekst die wij hier herpubliceren met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Men citeert ze in een adem, "de Gebroeders De Cock": Xaveer, de oudste, honderd vijftig jaar geleden, op 10 maart 1818 geboren, en Cesar, de jongste, die op 23 juli 1823 ter wereld kwam, beiden waarschijnlijk in het ouderlijk huis van de Hoogpoort, waar hun vader, Jan-Baptist De Cock, het in die tijd nog nederig beroep van kleermaker uitoefende.

Jan-Baptist was enkele jaren voordien in het huwelijk getreden met een Waals meisje uit Namen, Marie-Thérèse Bequet, die hem drie zonen en drie dochters, driemaal een koningsdroom schonk, maar nooit heeft de man de vreugde mogen smaken van de eerste suksessen van zijn twee zonen, een van de menigvuldige aanvallen van cholera-morbus die Gent in de XIXe eeuw teisterden, greep hem bij zijn eerste slachtoffers en sleurde hem na enkele dagen naar het graf.

Voor de jonge weduwe, alleen gebleven met een zo talrijke kroost, werden het zeer moeilijke jaren: de kinderen werden van de school gehaald omdat de moeder zelfs het schamele schoolgeld niet meer kon betalen, en voor hen begon de bikkelharde strijd voor leven en brood.

Wij stellen ons gewoonlijk mensen uit vorige generaties, mensen die wij niet

gekend hebben, voor zoals hun portret, een foto uit het familie-album ze voor het nageslacht heeft gefixeerd en wij vergeten veelal dat er dikwijls een hele brok leven en strijd deze prent of foto voorafgaat.

De twee "officiële" foto's van de gebroeders De Cock zijn van iedereen gekend en werden genomen op een ogenblik dat bestellingen, eerbewijzen en successen allerhande hun artistieke loopbaan waren komen bekronen. Xaveer heeft van zijn bohème-periode nog enkel de wilde haarbos en de even wilde snor behouden; het portret staat zowat halfweg tussen dat van een Multatuli en van een Dumas vader, het moet ontegensprekelijk zijn talrijke cliënten uit de begoede burgerij, die heel wat briefjes in zijn schilderijen investeren, vertrouwen inboezemen. Het portret van Cesar daarentegen, met lang wit haar en dito snor, is een van de mooiste artistieke fotos die de grote Gentse fotograaf Edmond Sacré heeft gemaakt. Cesar De Cock is in dat portret, een kracht van de natuur gebleven, een dichter, een boer met sluwe en pittige ogen; onweerstaanbaar wekt dit portret in mij het beeld op van de stoere Gaston Dominici... Op het aangezicht zowel van Cesar als van Xaveer leest men de fierheid van

de uiteindelijke overwinning na jaren van beproeving en noeste arbeid.

Dichters zijn doorgaans geen vechters; Xaveer en Cesar De Cock waren dichters, dichters met het penseel, en nochtans hebben zij hard, koppig gevochten om er te komen, om zich, op eigen krachten, beroofd van zoveel zaken die in het leven onmisbaar zijn om sukses te bekomen, te kunnen opdringen.

Zij leefden beiden intens, dicht bij en samen met de natuur, en zij werden beiden oud: Xaveer 78 jaar, Cesar 81. Zij hebben oneindig veel geschilderd en elk schilderij is de vrucht geworden van veel inspanning en arbeid, zelfs al lijkt een landschap van een De Cock ons soms een zeer vlotte en gemakkelijke improvisatie op het doek.

Zij hebben in het schilderen het "waarom" van hun eigen leven ontdekt, zij hebben hun persoonlijkheid met de kunst, met hun kunst vereenzelvigd: een geweldige drang naar picturale eerlijkheid, een liefde tot en een eerbied voor de natuur zoals zij zich veropenbaart aan een realistisch oog en aan een dichterlijke ziel.

In om het even welk schilderij of beeldhouwwerk van een kunstenaar uit een vorige generatie, voelen wij iets dat voor ons verouderd is, dat van onze tijd niet meer is.

Wanneer wij echter komen te staan voor de "Meerschstraat" van Xaveer of "de weg naar het Patijntje" van Cesar De Cock, beseffen wij dat dit "verouderd iets" tot een minimum is teruggebracht. Die werken zijn zo eerlijk, zo natuurlijk, zo fris en zo humaan geschilderd, met een zo spontane, dichterlijke toets, dat zij niet vastkleven aan een bepaalde periode en dat wij ons volledig mens voelen bij het aanschouwen van deze schilderijen, ons als het ware decomplexeren en opgaan in de atmosfeer die de kunstenaar heeft willen uitdrukken. Het is een gevoel dat wij onmogelijk hebben bij het bekijken of zelfs bewonderen van werken uit de periode die de De Cocks voorafging of uit het impressionistisch of expressionistisch tijdvak.

Misschien is de kunst van de gebroeders De Cock, tussen de traditionele kunst die in het midden van de vorige eeuw verstarde en verhard was, en de aanloop naar het fantastisch avontuur van de moderne kunst, samen met de kunst van de paysagisten van Barbizon met dewelke zij een zo nauwe verwantschap vertoont, juist dat "moment" geweest van evenwicht en harmonie, van oprechtheid, moment dat nodig en zelfs noodzakelijk was op het ogenblik dat de kunst een nieuwe sprong in het onbekende ging wagen, zowat als de atleet die een geweldige voorraad frisse lucht inademt vooraleer een aanval op een rekord te wagen.

Zulks legt wellicht de grote en heilzame invloed uit die de kunst van de gebroeders De Cock te onzent heeft uitgeoefend, niet aan de oppervlakte maar in de diepte, op talrijke kunstenaars die na hen kwamen en die, ofschoon zij uiterlijk techniek, onderwerp en klimaat van de De Cocks verloochenden, hun boodschap in hun werk indachtig bleven, al was het bij sommigen onbewust.

Men mag en men kan niet meer schilderen zoals zij het deden: artistiek, historisch, sociaal is dit "moment" voorbij, maar het behoudt zijn charme, zijn finesse, zijn realiteit, het blijft spreken tot een aspekt van onze persoonlijkheid dat nooit zal uitsterven: de drang zelfs de dwang ons op bepaalde ogenblikken van ons bestaan en van onze activiteit, hals over kop, zij het dan ook maar zeer kortstondig, te werpen in de grenzeloze wereld van het natuurschoon dat ons rust, vrede en verloren evenwicht terugschenkt.

Het is een bijna identiek aangevoelde reactie voor de natuur die de kunst van de gebroeders De Cock verbindt en hun loopbaan op bepaalde tijdstippen evenwijdig deed lopen, al is er bij Xaveer, de dieren- en landschapschilder misschien meer nuchterheid te bespeuren dan bij Cesar, de dichterlijke paysagist.

Hun levenswijze ook is nogal uiteenlopend geweest; zij gingen uiteen, vonden mekaar terug, waren gelukkig om dit weerzien, maar vervolgden dan hun eigen weg.

De carrière van Xaveer staat dicht bij het quod plerumque fit van de kunstenaars in de XIXe eeuw, zij is meer klassiek, minder avontuurlijk. Xaveer heeft het avontuur niet gezocht, hij heeft ook niet de harde strijd ontweken en hij is ook nooit, zelfs wanneer het succes hem uiteindelijk toelachte, artificieel geworden.

Zijn begin was pijnlijk, vooral materieel, maar het geluk stond toch enigszins aan zijn zijde wanneer een Gentse handelaar en meceen, Gaillard het hem mogelijk maakte twee jaar lang in de leer te gaan te Antwerpen in het atelier van Ferdinand De Braekeleer. Hij heeft er geleerd al wat men in een atelier leren moet: techniek, kennis, vakmanschap, maar zijn inspiratie, zijn onderwerpen lagen in de wijde natuur verscholen. Zelfs Parijs trok hem maar matig aan; het is te Barbizon en te Veule dat hij zich volledig kon veropenbaren en uitdrukken; het is daar dat het succes hem voor het eerst toelachte omdat een paar kenners onmiddellijk hadden ingezien dat men na al het kunstmatige van de doeken die men gedurende jaren op de markt had gebracht, Xaveer De Cock en de landschapschilders van Barbizon een terugkeer inluiden tot een kunst zonder complexen, zonder leugen, zonder pathos of retoriek.

In België teruggekeerd vestigde Xaveer zich te Deurle met vrouw en kind. Hij sleet er gelukkige dagen, werkend als een slaaf maar beloond om zijn ernst en zijn inspanningen. 's Winters trok hij dikwijls naar Parijs, naar de tentoonstellingen en Salons, maar in de zomermaanden bleef hij schilderen aan de oevers van de Leie, aan de rand van de stad waar alles nog natuur en dichterlijkheid was.

Meer bewogen en gevarieerd was de loopbaan van Cesar. Hij was forser, geweldiger van natuur, van temperament. Hij volgde lessen aan de tekenacademie, schilderde, tekende, etste maar zulks was niet voldoende om de onstuimigheid en de dichterlijkheid van zijn karakter uit te putten. Hij liep ook

school aan het Conservatorium, behaalde prijzen, speelde viool, zong in de St. Baafskerk, in de St. Jacobskerk, op 's Heiligskerst. Albert Dommange, zijn leraar, stuurde hem naar Parijs met een paar aanbevelingsbrieven. Gedurende jaren werkte Cesar in de Franse hoofdstad als een beul: 's morgens als zanger in de St. Rochuskerk, 's middags schilderde hij, ging dan het lof zingen en 's avonds speelde hij viool in het orkest van de Châteletschouwburg, 's nachts bereidde hij het werk voor de volgende dag voor: alles samengerekend betekende zulks voor Cesar een jaarwedde van 1.600 fr.

Te Parijs ontmoet hij Xaveer en diens beschermer, Buon, een invloedrijk heerschap in de wereld van de kunst.

Over muzikale of artistieke carrière heeft het lot zelf beslist. Cesar De Cock werd plots doof ten gevolge van een grote smart veroorzaakt door het overlijden van een nicht die hem nauw aan het hart lag en deze doofheid stelde automatisch een einde aan zijn loopbaan als zanger en vioolspeler.

Hij was ten andere rijp voor een succesrijke carrière als schilder: hij had gedurende jaren veel geschilderd, duizenden tekeningen en schetsen gemaakt en zijn eerste optreden in tentoonstellingen te Parijs werd voor de kunstliefhebbers een ware veropenbaring. In Barbizon werkt hij met Daubigny en Corot die zijn boezemvriend werd. Hij verkoopt veel, vestigt zich te Gasny, geeft er les aan een Fins meisje Julia Stigselius die schildert, piano speelt, op haar meester verliefd geraakt en ermede trouwt!

De jaren van armoede en ontbering zijn ver achter de rug: men betaalt 30.000 fr. en meer (goudfranken) voor zijn schilderijen. De meest gevreesde kunstcriticus, Théophile Gautier, is vol lof over zijn oeuvre, musea, de Franse regering, ministers, diplomaten, zelfs Napoleon III kopen landschappen van de "meester". Te Parijs, te Londen, te Munchen overal waar hij expozeert, worden hem medailles, prijzen of onderscheidingen toegekend.

In 1882 keert hij definitief naar zijn geboortestreek terug. Hij heeft langer dan zijn broeder Xaveer kunnen weerstaan aan de stem van het landschap van zijn jeugd, thans wil hij zijn carrière te Gent beëindigen. Het werden gelukkige jaren: tot op de laatste dag van zijn leven heeft hij gewerkt, in volle overgave en oprechtheid.

Zoals zijn broer Xaveer is hij oud geworden. Op 23 juli 1903 hebben zijn vrienden hem een laatste maal gevierd naar aanleiding van zijn 80ste verjaardag. Schepen Boddaert voor de stad, Lodewijk Tijdgadt voor de kunstenaars, Van Hoorde voor zijn vrienden brachten hem een warme en spontane hulde. Cesar De Cock ontving ze in zijn legendarische blauwe kiel, herinnering aan zijn verblijf in Normandië. Enkele maanden later vervoegde de schilder van de natuur de eeuwige landschappen. Zijn kunst en deze van Xaveer zijn gebleven, als een plekje blauwe hemel tussen twee onweerswolken, als een glimlach van de zon op de vlakke. Het was een kunst zonder problemen, zonder filosofie, zonder toegeving aan een of andere theorie. Daarom is hij gebleven zoals hij was: zuiver en van iedereen verstaanbaar.

Pierre KLUYSKENS

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20e EEUW (Vervolg)

j. VOETBAL

Alles begon waarschijnlijk met de atletiekverenigingen in het Gentse. De bekendste was de "*Association Athlétique La Gantoise*", gesticht in 1864. De oefeningen gebeurden in het "Stadsgymnasium" op de Lindelei. Doch men vergaderde in het "Café Gambrinus" in de Vlaanderenstraat. In 1894 kocht deze maatschappij de Gentse velodroom te Ekkergergem aan. Daar werd tijdelijk geoefend en aan sport gedaan. Omstreeks 1910 gebeurde dat in de huidige Achilles Musschestraat. Vóór kort, op 5 augustus 1989 vierde deze vereniging haar 125 jaar bestaan.

De "*Racing Club*" kwam op 3 oktober 1885 tot stand. Haar oorspronkelijk doel was het lopen te bevorderen doch men kon er ook voetballen. Haar lokaal was het "Café du Théâtre" in de Schouwburgstraat, later in de Koestraat 4. Haar oefenterrein bevond zich in de Ongerijstraat te Gentbrugge-Noord.

Om de voetbalsport aan te moedigen, stichtte men op 15 april 1888 "*The Golden Star*". Haar lokaal was de "Taverne hygiénique flamande" in de Onderstraat. Aanvankelijk telde deze vereniging enkel twaalf leden.

In 1888 kwam ook de voetbalploeg "*Cercle des Intrépides*" (Kring der Onverschrokkenen) tot stand. Ook deze groep wou het voetbalspel vulgariseren. De voetbalafdeling "*La Gantoise*" ontstond in 1898. Ze kreeg het nationaal stamnummer 7. Sommigen menen dat de bijnaam "De Buffalo's" te danken was aan de komst in 1908 van Buffalo Bill met zijn troep "The Roughriders the world's most famous horsemen" (19). "*La Gantoise*" oefende te Gentbrugge. Omstreeks 1900 bestond tevens de "*Omnium Sporting*", waar men aan voetbal, tennis en golf kon doen. In 1903 was hun lokaal de "Club de Tennis". Dat gebouw bevond zich in de dreef die naar de velodroom van Ekkergergem leidde. Bij de eeuwwisseling het de "*F.C. Eendracht*" haar lokaal in de Londenstraat, aan de voorhaven. Veel later, na W.O.II smolt deze ploeg samen met deze van Meulestede.

k. DE RIJWIELSPORT

Vélocipèdes waren primitieve vormen van rijwielen die omstreeks de zestiger jaren van de 19de eeuw te Gent bekend waren. Er bestonden modellen op twee maar ook op drie wielen. Veren en rubberbanden ontbraken, alsook de ketting, want de trappers zaten op de voorwielas. Daarenboven was het voorwiel heel

19. Het was ook te Gent dat die troep uiteenging na een openbare veiling van de raspaarden.

wat groter dan dat (of deze) achteraan. Velocipèderijden op een toestel met twee wielen was toen een vrij gevaarlijke onderneming.

Ca 1860 ontstond de "*Société Vélocipédique Gantoise*". Ze had haar lokaal in het "Café du Boulevard du Béguinage". Gezien het gevaar op de gekasseide straten, oefenden de leden op de Begijnhoflaan (20). Tijdens de winter gebeurde dat in overdekte ruimten, de zgn. "vélocipèdescholen".

De 31ste maart 1869 was er op de Begijnhoflaan een wedstrijd voor twee- en driewielers, georganiseerd door de "*Société Vélocipédique*". De "Fliehende Fanfare" uit Keulen zou er met veertig leden present zijn. Het feest werd een flop maar men hernam, met meer succes, hetzelfde programma de zondag 11 april daaropvolgend (21). Er waren snelheidskoersen voorzien, traagheidskoersen en wedstrijden met hindernissen plus een snelheidskoers voor kinderen.

Vanaf 1885 bouwde men fietsen met twee gelijke wielen, een ketting op een achterwieltrandrad en pedalen die ketting en fiets in beweging brachten.

Dat jaar werd de "*Véloc Club Gantois*" gesticht. Haar vergaderlokaal lag bij het Zuidstation in het "Café de la Gare". Men beweert dat deze maatschappij de wieg van de Gentse rijwielsport was, aangezien kort daarop zowat overal in en aan de rand van de stad wielersportverenigingen ontstonden.

De "*Ghent Wheelmen*" richtte men omstreeks 1880 op. Haar lokaal was aanvankelijk gevestigd op de Kraanlei 2, later op het Koophandelsplein 10.

Toen ontstond ook de "*Union Vélocipédique*" van Ledeberg. De "Duc de Bavière" op de Brusselsesteenweg was haar eerste lokaal. Later werd vergaderd in een café op de Vooruitgangplaats te Ledeberg. Aan dit plein vertrokken jaarlijks, vanaf 1893, wielervedstrijden op de eerste zondag van september. Deze koersen stonden op het feestprogramma waartoe ook de bloemenstoet, toen "Longchamps Fleuri" genoemd, behoorde.

De fietsersvereniging te Gentbrugge heette de "*Gentbrugse Wielclub*". Haar lokaal bevond zich in de Kerkstraat 101 aldaar.

Toeristisch kwamen fietsen omstreeks 1890 in de mode, zowel voor vrouwen als voor mannen. Een goede Engelse fiets met "dunlopbanden" kostte toen echter ongeveer zeven- à achthonderd goudfranken. Een vrijetijdsspeelgoed dus voor dezen die dat konden besteden! Eerst als het rijwiel als massaproduct op de markt kwam, werd de fiets het arbeidersvervoermiddel bij uitstek. Juist voor de Eerste Wereldoorlog kwam dat op gang.

De fietssport groeide spoedig uit tot een massaspektakel. Sommige wedstrijden gingen door op speciaal aangelegde velodrooms. De bekendste van Gent bevond zich op de Bijlokemeersen aan de Leie, ongeveer op de plaats van het huidige

20. De kranten vermeldde op 19 juli 1869 dat het stadsbestuur zes nieuwe banken op voornoemde laan liet plaatsen, hetgeen goed nieuws was voor de wandelaars die aldaar de oefeningen van de velocipedisten kwamen bewonderen.

21. Steels, M., Gent in 1869. *Ghendtsche Tydinghen*, 1980, p. 79.

"Stedelijk Technisch Instituut" (22). Deze velodroom, als eerste in ons land in gewapend beton gemaakt, werd de 18de juli 1892 ingehuldigd. De piste had een omtrek van 370 meter. Het middenplein kon worden aangewend voor jumpings, tennis en voetbal. Op de tribune was er plaats voor driehonderd toeschouwers (23). De "*Société du Vélodrome Gantois*" legde deze wielersbaan aan met een kapitaal dat uit een 300-tal aandelen van honderd frank per stuk bestond. Haar vergaderingen gebeurden in de Vlaanderenstraat 41.

De wielrijdersclub "*Cyclist Union Gand*" werd in 1899 gesticht. Zij beschikte over een eigen fanfare en haar lokaal bevond zich op de Martelaarslaan (toen Godshuizenlaan).

De "*Union Sportive*" was een wielrijdersgezelschap dat vergaderde op de Brusselsesteenweg 33. De fietsvereniging "*Union Civile de Gand*" kwam toen ook tot stand en had haar lokaal op de Kouter 7, terwijl de leden van de "*Etoile rouge Cycliste*" hun vergaderingen belegden in het "Café Gambrinus", Vlaanderenstraat 75.

De fietsenrage verspreidde zich over de gehele stad. Zo ontstonden de clubs "*Akkergerm-vélo*", de "*Wielrijdersclub van Sint-Amandsberg*" en "*Sint-Amandsberg Vooruit*". Hun respectievelijke lokalen waren het "Salon Napoléon" aan de Coupure 61, de Antwerpsesteenweg 49 en "De Papegaai" op de Antwerpsesteenweg 2 te Sint-Amandsberg.

Op de Rooigemwijk kon men, omstreeks 1895 lid worden van een drietal rijwielfansmaatschappijen: "*De Roelandzonen*" op de Brugsesteenweg (nu Bevrijdingslaan) 138, "*Rooigem-velo*" op de Drongensesteenweg 115 en "*De Rooigemse Wielrijders*" op de Rooigemlaan 223.

Het aantal rijwielfabrikanten en -verkopers nam met de dag toe. In de "Gentse Wegwijzer" van 1895 werden er 20 vermeld. J. Houard was een bekend fietsenhandelaar die later zelfs een eigen automeerk op de markt bracht. In 1900 telde men reeds 46 fabrikanten en verkopers en in 1910 steeg dat aantal tot 69. De vermeerdering van het aantal fietsclubs hield daarmee gelijke tred. Zo ontstond de velofanfare "*De Zwaluw*" die haar lokaal had in de Bagattenstraat 33 en "*L'Aigle*" aan de Heuvelstraat 46. Reden de "Zwaluw"-leden op een fiets met als merk "The Swallow", te Antwerpen gefabriceerd en waarvoor de Gentse kunstschilder Constant Montald een prachtige kunststafliche schiep? (24)

Tijdens het laatste decennium van de 19de eeuw was onder meer het gezelschap "*L'Aurore*" bekend in het Klein Meerhem 52. Ook de "*Association Athlétique La Gantoise*" had haar wielerafdeling. De vergaderingen gebeurden in het "Café Gambrinus" in de Vlaanderenstraat. De "*Flying Club*" was ge-

22. Andere velodrooms werden gebouwd te Evergem, Gentbrugge en Mariakerke.

23. Niet rendabel genoeg stopte men ermee in 1894. Het volledige complex werd toen door de "Association Athlétique Gantoise" overgenomen. In 1901, toen men de Groot-Brittanniëlaan begon aan te leggen, moest de infrastructuur gesloopt worden.

24. Museum voor Schone Kunsten, Gent.

vestigd in het "Hôtel de l'Allemagne" op de Korenmarkt en de "*Club Gymnastique*" die in 1874 ontstond, kreeg er omstreeks 1900 een wielerafdeling aan toegevoegd. De leden kwamen bij mekaar in de Theresianenstraat 12. Ook de fietsverenigingen "*De Kelderwitters*" uit de Molenaarstraat 115, "*Lust en Vermaak*" uit de Gasmeterlaan 100, "*De Noordstar*" gevestigd op de Brusselselaan (nu Keizervest) 33, de "*Gentse Velosportclub*" uit de Koningstraat 17 en de muzikaal-sportieve "*Snelheid en Zang*" die men aantrof in de Snoekstraat 14 te Gentbrugge, waren even zoveel gezelschappen die omstreeks de eeuwwisseling bloeiden (25).

De "*Velo-Motoclub l'Infatigable*" luidde toen het tijdperk in van de motorisatie. De aangeslotenen zagen elkaar in de herberg op de Brusselsesteenweg 169.

I. DE GEMOTORISEERDE SPORT

Evenals in Duitsland, Engeland en Frankrijk begon België bij de eeuwwisseling aan de constructie en verkoop van tientallen merkwaardige automerken, o.m. de Vivinus, de Pipe, de Miesse, de Germain, de Minerva en vele andere! Rijke Gentse families bezaten weldra soortgelijke machines, een statussymbool waarmee ze uitpakten en ritjes maakten op de toenmalige kassei- en aardewegen in de stad en op het platteland.

Op hun initiatief werd op 1 maart 1899 de "*Automobile Club des Flandres*" (Automobiëclub der beide Vlaanderen) opgericht. De zetel van deze vereniging was gevestigd op de Kouter, in het "Hôtel Royal". Zij richtte heel wat automobiëmeetings in o.m. in 1910 te Gent zelf. Een draagpenning herinnert aan deze manifestatie (26).

Ondertussen kwamen de motorfietsen eveneens in de belangstelling. Het bekendste Belgische merk was dat van de wapenfabriek F.N. waarvoor heel wat publiciteit in binnen- en buitenland werd gemaakt.

Motorfietsers konden lid worden van de "*Motocyclletteclub des Flandres*" die omstreeks 1900 werd gesticht. Haar lokaal was de "Zaal der Notarissen" in de Winkelstraat 1.

De adepten van de luchtvaart (luchtballons en later vliegtuigen) waren verenigd in de "*Aéroclub des Flandres*". De aangeslotenen vergaderden in "The Excelsior Wine C°", een selecte zaak op de Kouter 16.

De drie voornoemde clubs bleven tot ver na de Eerste Wereldoorlog voorbehouden aan de financiële elite.

Lode HOSTE
(t vervolgt)

25. In het Museum voor Volkskunde te Gent hangt de vlag van veloclub "*De lustige Rijders*", een gezelschap dat vóór de Eerste Wereldoorlog ontstond.

26. *Gentse Penningen*: o.c., p. 165.

OPLOSSING PUZZEL 1992

- 1) (PIETER) VERDONCK (N)
O.l.v. P. Lecaldano, Het complete werk van Frans Hals, in: Meesters der schilderkunst, 1976, 92, nr. 56; Vlaamse stam, 15de jg., nr. 5, 1979, blz. 20.
- 2) HUIDEVETTERSKAAI (U)
A. Deprez, Literaire gids voor Oost-Vlaanderen, Schoten 1987, 16.
- 3) JAN DE NAGHEL (D)
A. Van Den Kerkhove, Meesterwerken in zilver uit privé-verzamelingen, Gent, 1985, 219.
- 4) JOZEF BERNAERT CANNAERT (T)
Ph. Blommaert, Nederduitsche schrijvers van Gent (1861); Biographie Nationale, III, (1872), kol. 286-7.
- 5) (Le) CATHOLIQUE DES PAYS-BAS (I)
J. Verstraeten, De katholieke pers te Gent (1936); E. Voordeckers, Bijdragen tot de geschiedenis van de Gentse Pers, Repertorium (1667-1914), 1964.
- 6) S.P.Q.G. (S)
A. Van Den Kerkhove, Tin, in: Gent 1000 Jaar Kunst en Cultuur, III, 1975, 389.
- 7) LIEVEN VAN DER CLITE (I)
R. van Elslande, Het Laatste Oordeel van de Meester van Diest, met name Lieven van der Clite (en Augustijn de Brune), in: Meer Schoonheid, 1986, 98-108; 1987, 1-12, 33-44, 82-84; J.H.A. de Ridder, Gerechtigheidsstaferefen voor schepenhuzen in de Zuidelijke Nederlanden in de 14de, 15de en 16de eeuw, Kon. Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten, Brussel 1989, 19-38; E. Dhanens, De plastische kunsten tot 1800, in: Gent, Apologie van een rebelse Stad, Antwerpen 1989, 203-5.
- 8) JULES CALLEWAERT (T)
J.H. Walgrave, P. Callewaert ter nagedachtenis, in: Kultuurleven, I, 1965, 12-20; P.J.A. Nuyens, P. Callewaert met woord en daad en liefde, 1969; Id. Biografisch Woordenboek, 4, 1970, kol. 125-133.
- 9) JAN GOSSAERT (A)
M. Vanroose, X. De beeldhouwkunst van de 16de eeuw, in: Gent 1000 Jaar Kunst en Cultuur, I, 1975, 484-5, nr. 553; R. Van Driessche, De Sint-Pietersabdij te Gent, 1980, 162.

10) IJZERLAAN (Z)

G. Deseyn, Gids voor oud Gent, Antwerpen-Weesp, 1984, 328-9.

11) JOOS VAN GHISTELE (O)

P. Dieleman, De groote reiziger Mer Joos van Ghistele, 1932.

Oplossing

ij Zerlaan
hUidevetterskaai
catholIque des pays-bas
jan De Naghel
S.p.q.g.
jb. cannaer T
j An gossaert
J. callewaer T
l Ieven van der clite
j Oos van ghistele
verdoNck

Hoofdvraag:

ZUIDSTATION werd gebouwd door AUGUSTE PAYEN.

B. Baillieul, A. De stadsontwikkeling (19de eeuw-W.O.I), in: Gent 1000 Jaar Kunst en Cultuur, III, 1975, 105.

Het plezante is dat de puzzelaars uitkijken naar de quiz, terwijl de quizmaster de redactie bijna de oren van het hoofd zaagt om te weten of er reeds antwoorden binnen zijn gekomen en hoeveel juiste oplossingen er zijn. Indien er opmerkingen binnenkomen, zie je dat ook duidelijk aan de oogskens van de redacteur, die staan dan zeer deugnietachtig.

Voilà zie, tot op het einde van dit jaar dan maar weer!

DE QUIZMASTER

Naschrift

Was het een moeilijke puzzel?

Ge moet er geen seconde aan twifelen. We zouden zelfs het woord "aarts-moeilijk" willen gebruiken. Kregen wij verleden jaar bij een puzzel die toch ook niet voor de poes was 10 juiste antwoorden, dan kregen wij deze keer, al bij al, 5 antwoorden binnen, waarvan 4 juiste. Ge moogt het gerust voortvertellen: ze komen van 4 cracks. Wij citeren ze in de volgorde van aankomst: De Heer **Arthur De Decker**, Mevrouw **Rachel Vanderhaegen**-

Vandenbossche, Mevrouw **Elsa Wauters-D'haen** en de heer **Piet Cassiman**. De Heer **Richaerd Caese** die verleden jaar de onvoorzichtigheid beging onze Quizmaster tegendraads te willen strelen, heeft de tol moeten betalen voor deze gewaagde onderneming: van de 11 onderwerpen heeft de Quizmaster hem er over 3 doen struikelen. Hij vond wel het Zuidstation van Payen en 8 correcte antwoorden, wat, gezien de moeilijkheidsgraad van deze puzzel helemaal niet beschamend is.

Onze primus van verleden jaar, de Heer **Arthur De Decker**, heeft met grote brio zijn titel verdedigd: hij leverde de ongelooflijke prestatie het juiste antwoord in ons bus te laten vallen, nauwelijks 48 uren na "Gh.T." ontvangen te hebben. Het kan niet anders of daar moet nachtwerk aan te pas gekomen zijn. Interessant is, dat hij ook referenties aangeeft die niet vermeld werden door onze Quizmaster, zoals

bij Verdonck: Grote Oosthoekencyclopedie, 7e uitgave, p. 151

bij Cannaert: R. Poelman, Misdaad en straf in het Oude Gent, in Jaarboek XXVI, Heemkundige Kring Oost-Oudburg, 1989, p. 86, voetnoot 25.

bij Le Catholique des Pays-Bas: P. Claeys, Mémorial de la Ville de Gand, 1792-1830, p. 473.

bij Callewaert: Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, 1973, p. 271-272.

bij Gossaert: E. De Boek, De Nederlanden, 1966, p. 120.

Hij maakt ook, terecht, de opmerking dat bij Callewaert verkeerdelijk gesproken wordt van het St-Antoniusgenootschap; dit moet zijn het St-Thomasgenootschap.

Enkele opmerkingen van onze puzzelaars.

Van Mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche**: "Ik ben blij dat ik het allemaal gevonden heb, maar voor mij hoeft het echt niet moeilijker te zijn. Voor mij is het voornaamste: meedoen en zich zinvol bezighouden."

Van Mevrouw **Elsa Wauters-D'haen**: "Aanvankelijk liep het vlot van stapel. We dachten reeds dat onze vorige kreten uw hart hadden geraakt. Maar dan stonden we allemaal "gelijk een uil op een kluit" voor die "uilebeker"! Na lang zoeken vonden we "bij onze Noorderburen", helaas zonder auteur, een beker met uilekop en -poten, rond een kokosnoot, en vandaar kokosnootbeker genoemd. Nergens was er sprake van een "uilebeker". Het klonk unaniem: "Hij hee ons ligge!", tot wij uiteindelijk met een zetje toch bij het uilebekertje belandden. Eind goed, al goed!"

Van de Heer **Piet Cassiman**: "In "Frans Hals compleet werk" wordt Verdonck niet als Gentenaar maar als Haarlemmer genoemd.

Bij Nr. 9 (Gossaert): het is niet 1885, maar op 10.10. 1883 volgens M.C. Laleman in "Sint-Pietersabdij Gent".

De puzzel was wel moeilijker maar toch op te lossen!"

Van de Heer **Richard Caese**: "De brutale onverlaat slaat een mea maxima culpa. Geen gezeur echter. Het was deze keer moeilijk, met het gevolg dat ik

gestrand ben. Door het feit dat ik nooit uit zilveren bekers drink vind ik het antwoord niet op vraag 3. In ieder geval toch weer een en ander opgestoken." En aangezien de Heer Caese helemaal niet haatdragend is, wenste hij onze Quizmaster een prettig jaareinde.

Enkele dagen na zijn antwoord op de puzzel, zond de Heer **Arthur De Decker** ons een 2e brief waarvan onze Quizmaster niet goed zal zijn. Wij publiceren hem hieronder:

"Geachte Quizmaster,

Met mijn brief van 21/11/92 haastte ik mij om u de oplossing te sturen voor de Puzzel 1992.

Om aan de "U" van Zuidstation te geraken moest het antwoord i.v.m. de plaats waar Multatuli in augustus 1867 een toespraak hield voor 1300 mensen een woord gevonden worden waarvan de tweede letter een "U" was. Daar zowel het boek "Voor de duivel geen stap achteruit!", p. 123, als M. Steels in "Gent in 1867 - Een jaar van stakingen" in Ghendtsche Tydinghen, 8e jaargang, nr. 6, 1979, p. 309, als D. Verkinderen, "Het Van Crombrughe's Genootschap van 1857 tot 1875" (1988), p. 87-92, wel vermelden dat Multatuli in augustus 1867 een spreekbeurt hield te Gent voor het Van Crombrughe's Genootschap, doch zonder vermelding van de exacte plaats, en Lode Hoste in "Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw" (Ghendtsche Tydinghen, 21e jaargang, nr. 5, 1992, p. 311) enkel vermeldt dat het Van Crombrughe's Genootschap aanvankelijk gelegen was in de Van Caeneghemstraat 5, en nadien (wanneer?) zich definitief vestigde op de HUIDEVETTERSKAAL, een plaats dus met als tweede letter een "U", ligt het voor de hand dat velen met mij als oplossing voor de tweede vraag deze door iedereen gekende kaai zullen ingevuld hebben.

Helaas! FOUT!

Nader onderzoek bracht het volgende aan het licht:

- Het voorstel om de vereniging op te richten werd gelanceerd op 26/8/1857 tijdens een banket bij de tafelhoeder van Doore-Evens, *Hoornstraat 1* te Gent.
- Op 11/10/1857 greep een eerste algemene vergadering plaats in een lokaal van stadsschool nr. 1 op de *Koornmarkt*.
- Tijdens een tweede bijeenkomst op 18/10/1857, dit maal in de Troonzaal van het *stadhuis*, kreeg de vereniging de naam "Van Crombrughe's Genootschap" (V.C.G.) ter verheerlijking van burgemeester Jozef Van Crombrughe (1770-1842) die in 1828 de eerste drie stadsscholen voor "kinderen van behoeftige of minvermogene ouders" had geopend.
- Het eerste lokaal van het V.C.G. was van 25/10/1857 tot eind 1860 gevestigd in herberg "Den Prins", *Ramen*, hoekhuis met Luxemburgstraat.
- Het tweede lokaal dat het V.C.G. huurde was de *Achtersikkel* in de *Biezekapelstraat* bij St-Baafs waar sedert 1848 de vrijmetselaarsloge "Les Vrais Amis" en sedert 1856 "La Liberté" huisde. Na 1857 repeteerde de Koormaatschappij er. Het huurcontract liep van 17/12/1860 tot eind 1866.

- Op 8/5/ 1863 wordt G. Rolin Jacquemyns (1835-1902) voorzitter van het V.C.G. In 1864 werd de *Jakob Van Caeneghemstraat* getrokken van de Moestuinstraat tot het Godshuishammeke, nabij de Huidevetterskaai. De voorzitter verklaart in 1866 een som van 50.000 fr. te willen besteden om voor het genootschap een lokaal te laten bouwen, daar het vorige lokaal te klein was geworden. De grond van het lokaal werd aangekocht in de Van Caeneghemstraat. Op 1/2/1867 werd dit nieuw lokaal feestelijk ingehuldigd (zie in bijlage "Geschiedenis van het Genootschap", in "Ons Blad, orgaan van het Van Crombrugge's Genootschap", 3e jaargang, nr. 34, april 1904, p. 28). Een van de eerste sprekers in het nieuw lokaal was E. Douwes Dekker, alias Multatuli. Hij sprak er op 19/8/1867 over "Het recht om een gevoel af te keuren" (zie copie van uitnodigingsbrief en programma van dit "toon- en letterkundig feest" in bijlage). Uit dit alles blijkt dus duidelijk dat Multatuli toen sprak in de *Jakob Van Caeneghemstraat* en dus *niet* in het lokaal op de Huidevetterskaai! Dit laatste lokaal werd pas in 1892 voor het eerst door het V.C.G. gehuurd en in 1927 aangekocht (zie huurcontract 1892 en historische nota K. Delagey in bijlage). Het bewuste lokaal in de Van Caeneghemstraat staat mooi afgebeeld in "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen", Stad Gent, 4nb Noord-Oost, p. 463. Het werd in de jaren dertig heringericht in art-decostijl tot herenwoning. Toen werd vermoedelijk ook de toneelzaal, waar volgens Multatuli 1300 arbeiders in 1867 naar hem kwamen luisteren, afgebroken. Er werd ooit een bakkerij in ondergebracht en werd nadien eigendom van de houthandelaar Vanderhaegen. 6 à 7 jaar geleden werd het aangekocht door het gezin Vermeire-Van der Biest die er toen nog op de eerste verdieping het zware biljart van het V.C.G. aantrof.

Ter informatie bezorg ik u hierbij ook een copie van het artikel van Arthur Hublé "Multatuli in het Van Crombrugge's Genootschap" in "Ons Blad", 3e jaargang, nr. 38, sept. 1904, p. 1-2. Over dit optreden van Multatuli zie ook G. Schmook, "Multatuli in de Vlaamse gewesten" (1860-1900), Antwerpen, 1949, p. 148-243. A. Deprez, Kroniek van Dr. F.A. Snellaert, 1809-1872, Brugge, 1972, p. 160 en W.E. Hegman, Multatuli in het Van Crombrugge's Genootschap te Gent (dit laatste ook in bijlage).

Besluit: Multatuli sprak in 1867 te Gent 1300 arbeiders toe op de volgende *plaats*:

of Van Caneghemstraat (naam in 1867): A

of Jakob Van Caeneghemstraat (voornaam in 1981 toegevoegd): A

of Van Crombrugge's Genootschap: A

of Zaal Van Crombrugge's Genootschap: A

Men bekomt dus nooit een "U" om Zuidstation te vormen!

Tenzij, tenzij de feestelijke quizmaster bij het opstellen van zijn puzzel tijdens de Gentse Fiesten zo diep in het glas had gekeken dat hij deze plaats *MUIDE* durft te noemen! Met deze oplossing zou echter geen enkele rechtgeaarde Gentenaar kunnen akkoord gaan. Zelfs de Muide heeft nu eenmaal zijn grenzen die stoppen ten zuiden omtrent de Doornzelestraat. Daaronder begint de wijk

Sluizeken-Ham, in ieder geval een plaatsnaam zonder "U" als tweede letter. Kortom de Puzzel 1992 is volgens mij onoplosbaar tenzij men zegt dat Auguste Payen het ZAIDSTATION ontwierp. Da moe keune in Gent..."

Als balsem op de wonde van onze Quizmaster voegen wij hier de slotbedenking bij van de Heer De Decker: "'t Was weer heerlijk puzzelen geblazen met de blijkbaar onvermijdelijke halsbrekende toeren inclusiv."

P.S. Wij hebben toch aan onze Quizmaster gevraagd zich bij de komende Gentse Feesten met andere zaken te willen bezighouden.

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN

Deel X

**Raak, raak,
nen twiedekker!**

Speel nog een beetse mee de moarbels

Syn.: "Ge zij nog een beetse te groen achter U uures". "moarbel" = marmer. "Moarbels" zijn marmeren, stenen, glazen of albasten bollen, die iets groter zijn dan de gewone knickers (Kinderspel).

Fig.: je bent daar nog veel te klein voor.

Ik kuische mijn schuppe af

Syn.: "Ik kuische mijnen buut (: boot) af, 'k ben hier vuurs, 'k stoppe der mee, 'k ben wig.": Iemand die met de schop gewerkt heeft, kuist die eerst af vooraleer ze weg te bergen, dit om te voorkomen dat ze roest door de vochtige aarde die er anders aan blijft kleven.

Plaat 14.

Ze leesdege ons Hiere van zijn kruis

Syn.: "t Es ne kweezel, nen piloarenbijter" (Zie ook plaat 8 en 13).

Wordt gezegd van iemand die hele dagen in de kerk zit of die vaak en lang bidt.

En tons nog op mijn konte

Syn.: "gat, achterwirik, zijn tweede weeze (: gezicht), kontstuk, kontement.

Gemeen: boste, splette, scheure, ol.": zitvlak.

"Hij heeft haer verdrijght dat hij haer de conte van het lijf zou schuppen."
(Criminele Processen, 1752).

Als ge op uwen puut speelt zulde bij meniere koome

Syn.: "opspeele, van Uwen theater (U konte, Uw uures, Uwe neuze, U sigare, U kluute, U muile, U smoel) moake.": kijven, twisten, ruzie maken.

"Iemand bij meniere doen koome" betekent bij de politiecommissaris doen komen om onderhoord te worden in verband met bepaalde beschuldigingen.

Vroeger zei men: "Iemand voor de Heren leiden", voor de overheid brengen.

"Hij seght dat hij niet vervaert en was van d'heeren schepenen indien hij daervoor voor hun soude hebben moeten komen." (Criminele Processen, 1786).

Alexis Callant schrijft in "Tiperi - Allerlei kijkjes uit het Poortjesleven" (A. Wouters, Brussel, 1937, p. 63):

"- Dat is mijne kotterrire! Riep de Poef opeens.

- Dan hebt-de gij daarmee geslagen en meneer daar, Zotten Dees, getroffen.

Ge klap er Uw eigen vierkant in!

Er werden namen genoteerd en bij meneere zouden ze moeten komen om dat "affirke" klaar te spinnen."

Dat was het kranig besluit van de politiemann." en op p. 64:

"Bijna heel Tiperi, notabellen (sic) en anderen, werden geroepen bij meneere den politiecommissaris."

Gij zijt een achterwoarsterigge gelijk de secretaresse

Syn.: "Achter iemand zijn konte luupe".

Een "achterwoarsterigge" is een baker, een vrouw wier taak het is pasgeboren kinderen te verzorgen en de kersverse moeder op te passen. Zij moest kinderen bakeren, t.t.z. koesteren, verwarmen voor een vuurmond en hen stevig in "nen bunsel", in de doeken wikkelen. Zij kreeg voor dit bakerdienstje

(werk van korte duur) een bakerfooi of bakersgeld (loon, fooi, handgeld).

Een "achterwoarsterigge" was dus uiterst bezorgd en zorgzaam in de weer.

Het wordt vaak gezegd over personen die steeds in het zog van anderen lopen om alles op te ruimen of behulpzaam te zijn. Soms wordt het ook spottend bedoeld op een man die in het huishouden helpt of iemand die zeer spaarzaam is.

Da es iene mee twee gezichte

Syn.: "Dat es ne muiletrekker, ne nijper, ne valschoard, ne schijnheiligoard". Hij zoe mee zijn ien uuge lache en mee zijn andere schrieme. Mee den diene moed'uit u uuge zien gelijk ne koater uit zijn kluute. Mee den diene moed'oplette, 't es ne valschoard": schijnheilig en vals zijn.

Ne gruute lantirre mee een klein luchtse

Zie tekst bij plaat 37, zelfde uitdrukking.

BIBLIOGRAFIE

Onlangs verscheen het boek "**De Katholieke Studentenactie in Oost-Vlaanderen**". Wanneer wij dit vermelden komt het omdat het niet mogelijk is een boek te schrijven over een Oostvlaamse actie zonder dat Gent daar aan te pas komt.

Dit boek geeft een overzicht van meer dan 60 jaar geschiedenis van de "Jeugdbeweging K.S.A. Oost-Vlaanderen" en omvat de periode 1928-1992. Het boek van formaat 26x20,5 cm. is zeer verzorgd gedrukt, het telt 248 bladzijden en bevat een 150-tal foto's.

Het werd geschreven door Bert Woestenborghs en uitgegeven door de V.Z.W. "Historiek KSA Oost-Vlaanderen, Gent" in samenwerking met het KADOC te Leuven.

Wij kunnen ons niet voorstellen dat er leden of oud-leden van deze organisatie zouden bestaan die dit boek niet zouden willen bezitten. Het boek kost 1.600 fr., verzendingskosten inbegrepen. Het kan bekomen worden door overschrijving van dit bedrag op de Rekening Nr. 890-0142441-76 van "Historiek K.S.A. Oost-Vlaanderen" te Destelbergen.

Het Bestuur van Monumenten en Landschappen gaf onlangs een boek uit, getiteld "**Glas in Lood**".

Zoals de titel het zegt gaat het om glasramen en de glasschilderkunst.

Daarin wordt de geschiedenis van deze kunst behandeld, de restauratie ervan en een heel instructieve glasramengids. Daarin worden ook de glasramen besproken in de St-Baafskathedraal en de St-Michielskerk. Het interessante is dat er voor ieder glasraam bij verteld wordt uit welk atelier het afkomstig is. Men kan zich voorstellen welk werk het moet geweest zijn dat allemaal te achterhalen.

Dit boek van een formaat 29,5x21 cm. telt 143 bladzijden en is verlucht met talrijke foto's, waaronder meer dan 120 prachtige kleurenfoto's. Deze die ooit

geprobeerd hebben om zelf een kleurenfoto te maken van een glasraam zullen respect krijgen voor de kwaliteit van deze foto's.

Het boek kost 995 fr. en is te bekomen bij het Bestuur van Monumenten en Landschappen - Zandstraat 3 te 1000 Brussel. Tel. (02) 209.27.37. Er kan ook betaald worden op Rekening 091-2206040-95 van deze instelling.

Ter gelegenheid van het 175-jarig bestaan van de Universiteit, verscheen er verleden jaar een lijvig en prestigieus boek, getiteld "**175 Jaar Universiteit Gent**".

Het werd uitgegeven door de Universiteit in samenwerking met de "Stichting Mens en Cultuur".

Formaat: 25x30 cm. 335 bladzijden dik.

"Boek" zegt niet alles; in feite is het een gecommentarieerd fotoboek: 500 foto's, waarvan meer dan 100 kleurenfoto's geven in een chronologische volgorde een overzicht van de geschiedenis van onze Universiteit. Dit interessant beeldmateriaal werd zorgvuldig uitgekozen en de meeste foto's zullen onze lezers wellicht nog nooit gezien hebben. Bij iedere foto is er een korte begeleidende tekst die opgesteld werd door Elienne Langendries en Anne-Marie Simon-Van der Meersch.

Ook weer een van die boeken die men altijd graag opnieuw inkijkt en die iedere Gentenaar wel zou willen bezitten.

Iets is wel merkwaardig: het boek is tweetalig Nederlands-Engels. Voor een instelling waar het onderwijs gedurende een eeuw in het Frans gegeven werd toch wel een onbegrijpelijke anomalie.

Prijs: 2.100 fr. Wie moeilijkheden mocht ondervinden om het te bekomen in de boekhandel, komt nog altijd terecht bij de "Stichting Mens en Cultuur" - Groot Britanniëlaan 43 - 9000 Gent. Tel. 23.70.65.

Verleden jaar was het 400 jaar geleden dat de Jezuïeten hun College in de Volderstraat oprichtten.

Om deze voor Gent belangrijke gebeurtenis te herdenken werd er in het Museum Vander Haeghen op 18 december 1992 een tentoonstelling geopend die liep tot 31 januari van dit jaar. Bij deze gelegenheid werd ook het boek "**400 Jaar Jezuïetencollege te Gent**" voorgesteld. Dit boek van het formaat 30 cm. x 21 cm. is verzorgd gedrukt en bevat een 90-tal bladzijden, het is rijkelijk geïllustreerd en kost 900 fr. Het kan bekomen worden in het Museum Vander Haeghen in de Veldstraat en bij de portier van het College in de Savaanstraat. Wanneer men 1.050 fr. overschrijft op Rekening Nr. 068-2094295-92 van "Jubileumboek Sint-Barbara" wordt het u zonder verdere kosten thuis bezorgd.

Verleden jaar verscheen er bij de Uitgeverij Lamandart te Ruiselede een van die prestigieuze boeken, getiteld "**Gent in de 18e eeuw. De schilders van Reijsschoot**".

Het is een interessante bijdrage tot de kunstgeschiedenis van Gent in deze periode. Er heerste welstand bij de handelaars, industriëlen, bankiers en dat is natuurlijk een geschikt terrein voor de bloei van de kunst, zij het de architectuur, de schilder- of bouwkunst. Denk maar aan ons rijk 18e eeuws bouwkundig erfgoed.

Dit boek van 271 bladzijden behandelt 3 telgen van het beroemd Gents kunstenaarsgeslacht Van Reijsschoot, namelijk Pieter-Jan de Engelsman (1702-1772), zijn broer Emmanuel (1713-1772) en zijn neef Pieter-Norbert (1738-1795).

Het gaat natuurlijk niet alleen over de levensbeschrijving van deze artiesten, maar over een uitgebreid en rijkelijk geïllustreerd overzicht van hun producties. Niet minder dan een 370-tal afbeeldingen, waaronder een 80-tal prachtige kleurenfoto's.

Het boek werd geschreven door Marie Fredericq-Lilar, Doctor in de Kunstgeschiedenis. Zeker geen onbekende bij onze lezers, zij is immers ook de auteur van het boek over het Hotel Falligan dat in Parijs bekroond werd met de Prix Cailleux.

Eén bezwaar, de prijs: 3.600 fr. Wij vrezen dat heel wat van onze lezers zich dat niet zullen kunnen permitteren.

Wij vestigen er de aandacht op dat dit boek een vertaling is, de originele Franse versie is eveneens te bekomen aan dezelfde prijs. Te bestellen door overschrijving op Rekening Nr. 290-0201389-38 van Uitgeverij Lamandart - 8755 Ruiselede.

Verpakkings- en verzendingskosten zijn in de prijs begrepen.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

In "Ghendtsche Tydinghen" 1989 - Nr. 3 - p. 180 stelde de Heer **E. Van de Velde** een vraag over de Gebroeders Van de Velde. Er kwamen daar enkele antwoorden op die gepubliceerd werden "Gh. T." - 1989 - Nr. 5 - p. 293.

Mevrouw Steels heeft bij Fris een meer uitgebreide tekst gevonden die wij hier publiceren:

**"Van de Veldestraat, rue Van de Velde,
van de Recollettenbrug tot de Annonciadestraat.**

Deze straat, onlangs aanzienlijk verlengd van Onderbergen tot de Annonciadestraat (1905), dankt haar naam (1889) aan het hoekhuis daarin gelegen, waar de twee gebroeders Van de Velde het levenslicht aanschouwden. Beiden

tellen tusschen de eerste pionniers van den Congo, en beiden zijn ginds gestorven voor het groote werk der wereldbeschaving.

De ontdekking van den Congostroom door Stanley had in Europa eene kolossale begeestering verwekt. Koning Leopold II, grondlegger van het *Internationale Afrikaansche Gezelschap*, stichtte thans het *Studiecomiteit van Opper-Congo*. Hij gelastte tevens Stanley met eene nieuwe zending, voor het sluiten van afstandsverdragen met de inlandsche opperhoofden langs den stroom, en voor het leggen van den weg Matadi-Leopoldstad over het Kristalgebergte.

Wanneer dit reuzenwerk voleindigd was, drukte Stanley zijn verlangen uit om naar Europa terug te keeren. Koning Leopold deed toen een keuze in het Belgische leger. 't Was kapitein Hanssens die naar den Evenaar gestuurd werd om het werk van den grooten ontdekkingsreiziger voort te zetten. De jonge onderlieutenant der artillerie, Jozef Van de Velde werd hem toegevoegd. De expeditie verliet Brussel in Januari 1882, en de reizigers bereikten Boma in Maart. Daar Stanley met ongeduld op hem wachtte, deden zij een overhaastigen marsch en bereikten alras Isanghila. Doch hier werd Vande Velde door de galkoorts aangetast en bezweek, vooraleer zijne ernstige hoedanigheden te kunen bewijzen hebben: de jonge officier stierf in eene draagbaar, in 't zicht van Vivi, daar men hem naar de kust terugdroeg.

Zijn broeder Lieven, lieutenant der artillerie, was Jozef in Congo enkele maanden voorgegaan, als lid van den verkenningstocht van het bekken van den stroom Kwilu. Op 30 October 1881 vertrokken, kwam hij in December te Vivi aan. Dadelijk trok hij naar Isanghila, om den post, die aldaar door de inboorlingen belegerd was, te ontzetten. Te Vivi teruggekeerd, moest hij daar eene poksmetziekte bekampen, bouwde er eene lazarij en na honderd malen zijn leven opgeofferd te hebben, kon hij de zwarte zieken aan een gewissen dood ontrukken.

Thans verbleef Lieven te Vivi als hoofdman. Op 5 Februari 1883, trok hij naar den Kwilu, stichtte Rudolfstadt, ontzette de expeditie Eliott, en was in April 1883 te Vivi terug. Doch de toestand zijner gezondheid verplichtte hem in 1884 naar Europa weer te keeren, waar hij zich dan ophield met het bouwen van nieuwe stoomschepen voor Congo bestemd.

Tijdens den tocht van Stanley op zoek naar Emin-Pacha, werd de lieutenant Van de Velde in December 1887 gelast met het geleiden en aanstellen in de Falls van het personeel bestemd tot het herbouwen van den vernielden post, of aangeduid om als adjunkt van het distrikthoofd Tipso-Tip aldaar op te treden. Bij zijn voorbijgaan te Vivi, gaf hij aan zijne ouders den jongen Sakala terug, dien hij in Europa medegevoerd had. Doch te Leopoldstad gekomen, viel hij ziek en stierf aan de koorts op 7 Februari 1888.

Een comiteit, voorgezeten door E. Lefebvre, richtte aan beide broeders in het Park een gedenkteeken op, den 22 Juli 1888, volgens de teekening van A. Heins, uitgevoerd door beeldhouwer L. Mast.

Zie vooral F. Masoin, *Histoire du Congo Belge*."

Vraag van de Heer en Mevrouw Cocquyt-Laute:

"In "Ghendtsche Tydinghen" 1992 - Nr. 4 - p. 221 kan men lezen in het artikel over het "Gezelschapsleven te Gent...": "De Leie- en Scheldezones ontstond in het "Café Grand Jardin" op de Voetweg 56. In 1913, toen mijn ouders (Gustaaf Laute) het café overnamen was de naam "De Nieuwe Zwijger". Is er enig verband met de schrijnwerkerij (Voetweg 54) waaraan wij als kinderen de naam "de Jardin" gaven? Was het vroeger misschien een parkje?"

De Heer Eddy Levis langs wie wij deze vraag ontvingen, doet alvast het volgende opmerken: "Eduard Anseele vermeldt de herberg "De Zwijger" in de toenmalige St-Pieters-Vrouwstraat in zijn boek "Voor 't Volk geofferd" (p. 74): ... en met de spinners was het evenzø. Zij vergaderden voor de eerste maal in het Kalkstraatje op het kamertje van een hunner, en daarna in de herberg "De Zwijger" in de St-Pietersvrouwstraat..." Dit bewijst dat er alvast een "Zwijger" bestond waarvan "De Nieuwe Zwijger" de opvolger was."

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Dr. A. De Wulf (Heusden) schreef ons het volgende:

In uw uitgave van 15/9/92, bladz. 315 citeert U de "Cercle d'Escrime"... Ik ben zelf lid geweest van "Le cercle d'Escrime Jeanne d'Arc" in de jaren '30 en wij hadden inderdaad onze oefenzaal in de "De Melomanen" in de Savaanstraat. De Voorzitter was de heer Dokter Van De Weghe die toen woonde op de Keizervest.

De schermmeester was de heer Petit.

Le "Cercle d'Escrime Jeanne d'Arc" werd ontbonden rond 1935, denk ik, want dan ben ik overgegaan naar "La Confrérie Royale et Chevalière" die sedert *eeuwen* bestaat en haar oefenzaal heeft in ons Belfortgebouwen. Daar kunt U zeker nog veel inlichtingen vinden.

Van Prof. Guy Schrans ontvingen wij het volgend schrijven:

In *Surrey History*, vol. 4, n° 2 (1990) vind ik bijgaand artikel 'Les Belges à Wimbledon' - A curiosity of 1867'. Het heeft betrekking op een reis naar London en omstreken van 2.500 leden van de Belgische 'Garde Civique', blijkbaar op kosten van de Engelse regering. De reizigers *vertrokken uit Gent*, richting Mechelen (wellicht met de trein), naar Antwerpen waar ze inscheepten op een Engels schip. Het vermoeden bestaat dus dat daarbij een aanzienlijk aantal Gentenaren hoorden. Dit vermoeden wordt gesterkt door het feit dat het relaas 'Les Belges à Wimbledon - Impressions de voyage d'un artilleur gantois' (88 p., uitg. van Doosselaere) blijkbaar geschreven werd door een Gents

journalist. Zelf heb ik geen kennis van dit boekje, evenmin als van het Engelstalig werk dat eveneens in het artikel wordt aangehaald: Frank Foster, *The Belgian Volunteers' Visit to Engeland in 1867*. Ik weet niet uit welk boek de interessante illustraties komen.

Zelf heb ik momenteel niet de tijd om daarop verder in te gaan. Wellicht zal een van uw medewerkers het thema nochtans interessant vinden en wensen daarover een bijdrage te schrijven. Ik neem aan dat het boekje 'Les Belges à Wimbledon' gemakkelijk te Gent kan worden gevonden. Desgevallend kan ik via vrienden te Londen pogen een fotokopie te bekomen van het werk van Foster, dat wellicht in de English Library kan worden gevonden.

GENSCHÉ PRAOT

- Fliepe, zei de paster tegen êene van zijn parochiaone, 'k hê weere schûune dijnge van u g'hûurd! 'k En wete wâorlijk niet hoe dat ge nie be-schâomd en zijt! Drij meiskes hên der bij mij kome klaoge, da ge z'alle drije bedriegt. Z'hên mij gezeid dat g'op dezelfden dag bij alle drijë geweest hêt.

Fliepe zweeg...

- g'En keun nie antwoorde, newâor, zei de paster. Eksplikeer mij ne kîer hoe da 't meuglijk es van op êenen dag bij drij verschillende vrêwe te lûupe.

- Dat en es zûu moeilijk nie, menhîere de paster, zei Fliepe. 'k Doe da mee mijne velo; da'k mij wildeg'hâoste, 'k zoe der nog te minste twiëë bij keune pake.

De paster wier rûu van kolirre.

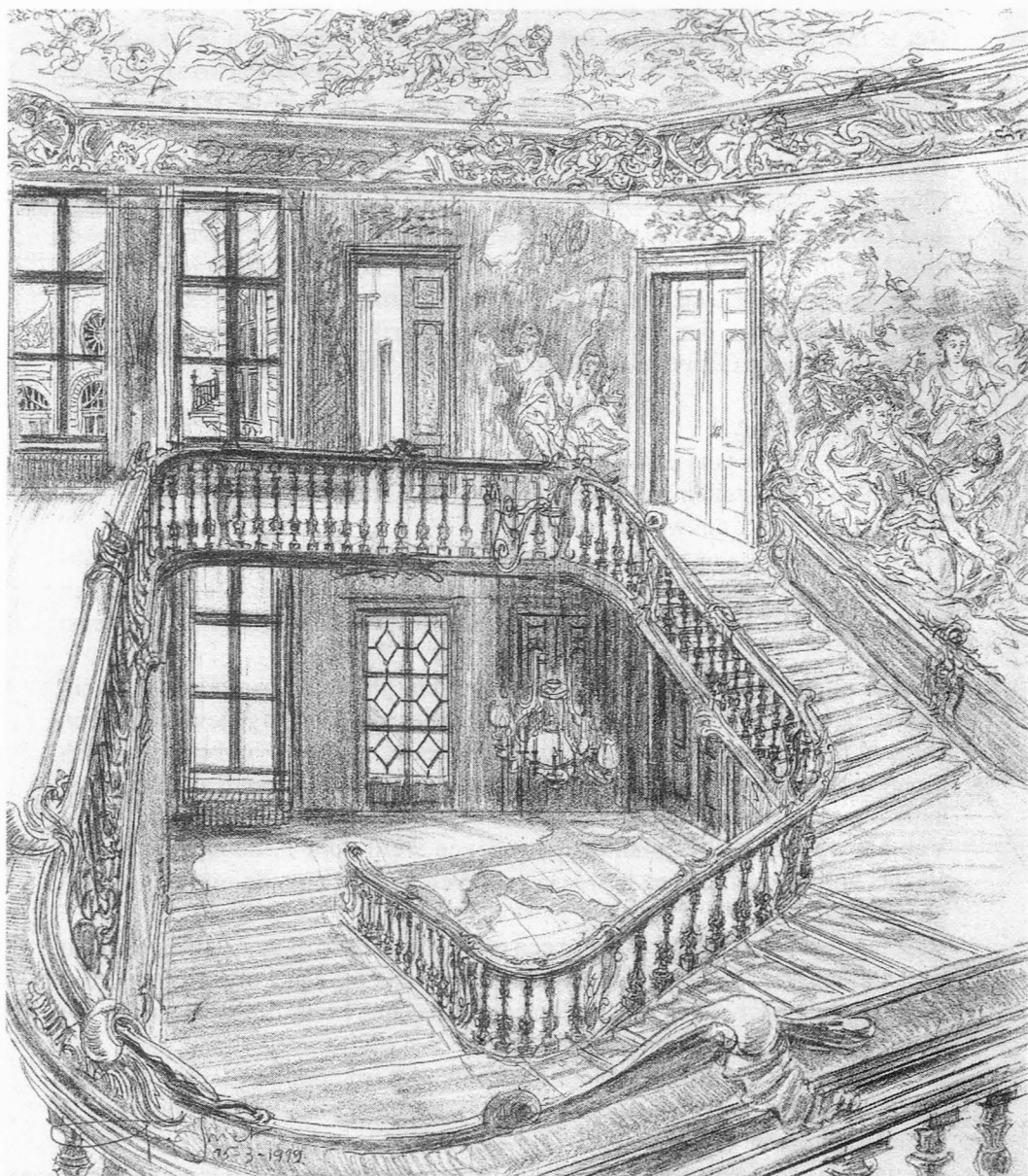
- Ge zij verdomd wâor da ge stâot, riept hij, in hij liet Fliepe stâon.

- Doe gij tons u devûure! zei de Fliepe.

Erratum

De zetduivel, onvoldoende onder controle gehouden door een verstrooide corrector, heeft er voor gezorgd dat in ons Januari-nummer (1993) onder de foto op p. 10 geflaterd werd. Daar is sprake van de kerk der Franciscanessen. Lezers die zèlf de correctie nog niet zouden aangebracht hebben, worden verzocht de 3 overbodige lettertjes te willen schrappen. Het gaat natuurlijk over de Franciscanen.

HOTEL VANDEN MEERSCHE

Een bladzijde uit het boek van Gaston De Smet (verkleind).

Het 4e Kunstboek van Gaston De Smet die wij niet meer moeten voorstellen aan onze lezers verschijnt zeer binnenkort.

Het is uitsluitend gewijd aan het Hotel Vanden Meersche en wij kunnen u verzekeren dat het een revelatie is. Zelfs dezen die goed vertrouwd zijn met dit prachtig gebouw zullen er heel wat merkwaardige details in ontdekken die hen tot hertoe ontsnapt waren.

Bij iedere tekening is er een tekst in 4 talen, opgesteld door Zuster Marie-Christine Tytgat, archivaris van de "Zusters van de Kindsheid Jesu". Het boek kost 650 fr. en kan besteld worden door dit bedrag over te schrijven op Rekening Nr. 290-0525680-58 van "De Witte Circel" - Gent. Wie meer inlichtingen wenst komt telefonisch terecht bij Gaston De Smet op het nr. 31.05.72.

Een te onthouden datum: Donderdag 22 April a.s. Dan wordt dit boek voorgesteld in de Generale Bank op de Kouter om 19.30 uur.

PLAN GOETHALS

Georges Goethals was een landmeter die het uitstekend idee had in 1796 een exact plan op te stellen van de Stad Gent.

Hoe zag Gent er 2 eeuwen geleden uit?

Foto's kunnen wij u natuurlijk niet tonen, maar wie het plan Goethals aandachtig bestudeert - en dat is een boeiende bezigheid waar u uren plezier zult aan beleven - kan zich toch een vrij goed beeld vormen van wat het moet geweest zijn.

Op een alfabetische lijst van straten, markten, pleinen, hospitalen, scholen, kloosters, kerken, bruggen enz. is door een cijfer of letter aangegeven waar een bepaald onderwerp op het plan terug te vinden is. Al de nu verdwenen waterlopen (en dat zijn er velen) zijn er duidelijk op te zien, evenals de kloosters, kapellen en andere gebouwen waarvan wij nu nog slechts de naam kennen.

Van het oorspronkelijk plan dat uitgegeven werd door P. de Goesin zijn er slechts enkele exemplaren bewaard gebleven, en dan nog, de meesten niet in goede staat.

Vele jaren geleden had onze Kring een reproductie laten maken van dit plan dat veel duidelijker was dan het origineel. Dat was op een korte tijd volledig uitgeput. In 1980 hebben we dit plan nogmaals laten herdrukken, maar ook die 2e oplage is als sinds lang uitgeput.

Bezweken voor de druk die op ons uitgeoefend werd door de talrijke ongelukken die het plan niet bezaten, hebben wij dan maar besloten het nogmaals te laten herdrukken.

Dit waardevol document is dus opnieuw te bekomen in het "Documentatiecentrum" en uitsluitend daàr.

Formaat: 65 cm. x 100 cm. Ingres MBM Arche papier van 105 gr.

Prijs: 120 fr.!

Denk nu niet dat wij daar rijk zullen van worden, maar V.Z.W. staat toch voor iets.

Een goede raad: toch maar niet te lang wachten.